

FOR THE PEOPLE
FOR EDUCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

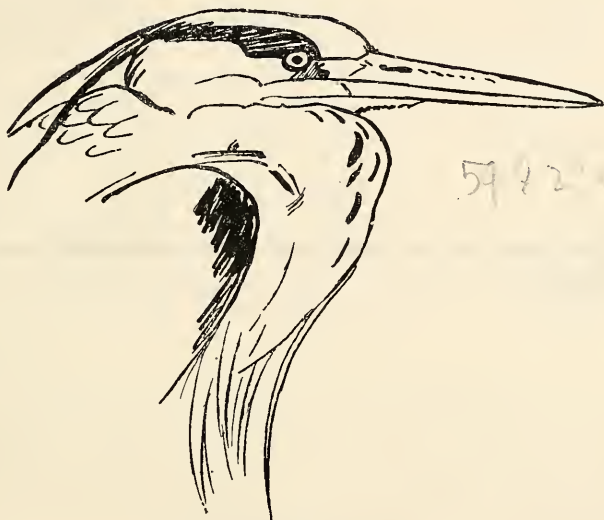

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Prof. Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang XII — 1923

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN E. J. BRILL, LEIDEN
1923.

De Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor den inhoud
der bijdragen.

25-101033-0824

Red.

INHOUD VAN JAARGANG XII

1923

Aflevering 1

	Bldz.
Ornithologische waarnemingen in Nederland, medegedeeld door Prof. Dr. E. D. VAN OORT	1
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden (XIV), door Prof. Dr. E. D. VAN OORT.	8
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Hilversum op 27 Mei 1922 . .	17
Verslag der Zomerexcursie naar „Gooilust”, gehouden op 28 Mei 1922 . .	22
Voyage et Avantures de François Leguat, door Prof. Dr. A. E. H. SWAEN .	25
Boekbespreking, door Dr. G. J. VAN OORDT.	26
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Rotterdam op 3 December 1922.	28
De rui van <i>Uria troille</i> (L.) door JAN VERWEY	31
Varia oologica (XII) door A. A. VAN PELT LECHNER	34
Trekwaarnemingen op het lichtschip „Schouwenbank” van 16 tot 28 Mei 1923 door G. TRAAENBERG.	37
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Leiden op 30 Maart 1923	41
Korte Mededeelingen	43
Bladvulling.	45
Opgave van enkele ornithologische werken, in 1922 verschenen	46

Aflevering 2

Eenige waarnemingen over den Roerdomp (<i>Botaurus stellaris</i> L.) gedurende den broedtijd door C. G. B. TEN KATE (met Pl. I)	49
Een en ander over Noord-Amerikaansche Vogels (1) door F. E. BLAAUW . .	53
Besitzt ein Vogel Einsicht in kausale Zusammenhänge? von A. F. J. PORTIELJE	59
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Denekamp op 9 Juni 1923 . . .	66
Verslag der Zomerexcursie naar Denekamp en de Lutte op 9 en 10 Juni 1923	71
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Amsterdam op 3 November 1923	75
Boekbespreking	79

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang XII.

Juli 1923.

Aflevering 1.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

Prof. Dr. E. D. VAN OORT.

Van de vele vogelwaarnemingen, die mij gedurende de jaren 1920, 1921 en 1922 werden toegezonden, laat ik hier de voor de kennis van onze vogelfauna belangrijkste en bijna zonder uitzondering door bewijsstukken gestaafde waarnemingen volgen. De koude winter 1921—'22 deed vele soorten, die in normale winters niet of in slechts klein aantal voorkomen, in meer of minder groot getal verschijnen; zoo werd o. a. de roodhalsgans in begin 1922 geobserveerd. Een voor de Nederlandsche vogelfauna nieuwe soort is in de hiervolgende lijst vermeld, nl. de sperweruil, waarvan 5 October 1920 een voorwerp onder Amerongen geschoten werd. Ik moet hier de aandacht vestigen op een vogelsoort, welker vangst binnen onze grenzen mij werd gemeld, nl. de Amerikaansche smient, *Mareca americana* (Stephens), waarvan een ♂ den 11^{den} December 1922 in een eendenkooi op St. Philipsland (Z.) gevangen werd, dat zich in het bezit van Dr. C. EYKMAN te Dordrecht bevindt. Deze soort wordt veel in gevangenschap gehouden en wordt o. a. sedert jaren gekweekt door den Heer F. E. BLAAUW te 's Graveland. Aan gezien de Heer BLAAUW mij mededeelde, dat in den zomer van 1922 twee mannelijke voorwerpen van deze soort, van hem af-

komstig, weggevlagen zijn bij den Heer BURGERHOUT te Voorburg, is het vermoeden niet ongegrond, dat het gevangen voorwerp een van deze exemplaren en dus uit gevangenschap ontsnapt is.

Colymbus immer (Brünnich) — **Ijsduiker.**

Van den Heer J. VERWEY te Noordwijk aan Zee ontving het Museum een ♀ in onvolkomen kleeed, dat den 17^{den} December 1921 aan de kust aldaar levend gevangen werd.

Colymbus arcticus Linnaeus — **Parelduiker.**

Een oud ♂ in bijna volkomen prachtkleeed werd 20 Mei 1922 aan den voet van een telefoonpaal te den Helder dood gevonden en aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden.

Podiceps nigricollis Brehm — **Geoorde fuut.**

Den 27sten April 1921 nam de Heer F. J. NIEUWENHUYZEN JR. te Hilversum één exemplaar in de „Kleine Wasmeer”, een plas in de hei bij Hilversum, waar.

Omtrent het voorkomen in het Leersumsche veld in Utrecht berichtte de Heer J. P. STRIJBOS te Haarlem mij, dat hij in 1921 aldaar drie nesten vond en 5 of 6 paren van deze vogels zag. In tegenstelling met het vorige jaar waren nu alle nesten drijvend en meer in elkanders nabijheid. Een der nesten lag tegen een klein eilandje aan, waarop 2 nesten van de kokmeeuw en 1 nest van het vischdiefje. Aan de andere nesten zag hij zoowel ♂ als ♀ bouwen; het nestmateriaal werd meestal opgedoken. Bij het verlaten van het nest werden de eieren bedekt; bij het weder plaats nemen op de eieren nam de vogel, waarvan hij vermoedde dat het het ♂ was, het plukje nestmateriaal, hetwelk over de eieren was gespreid van den anderen vogel aan en dook er mee onder water. De nesten lagen zeer laag op het water.

Voor de collectie van het Museum ontving ik een oud ♂ nog bijna in prachtkleeed en een jong ♂, die 13 Augustus 1922 onder Nieuwkoop (Z.H.) geschoten waren.

Puffinus puffinus (Brünnich) — **Noordsche pijlstormvogel.**

Den 24sten October 1921 werd een voorwerp in sterk bedorven staat aan de kust te Noordwijk gevonden en door den Heer J. VERWEY welwillend aan 's Rijks Museum afgestaan.

Phalacrocorax graculus (Linnaeus) — **Gekuijde aalscholver.**

Den 1sten Februari 1920 werd een jong voorwerp dood aan de kust te Noordwijk gevonden en door Mejuffrouw J. M. A. BOGAERTS aan 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie geschonken.

Sula bassana (Linnaeus) — **Jan van Gent.**

Den 5den Januari 1922 werd een jong ♂ levend te Driel (G.) gevangen en door de goede zorgen van den Heer A. A. VAN PELT LECHNER aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden. In het laatst van December 1921 kwamen herhaaldelijk krachtige zuidwestelijke tot noordwestelijke winden voor.

Botaurus stellaris (Linnaeus) — **Roerdomp.**

Als winterwaarnemingen van den roerdomp kan ik volgende gevallen vermelden: 28 Januari 1920 werd een ♂ op Texel en 29 November 1921 werd een ♂ te Rijswijk geschoten.

Plegadis falcinellus (Linnaeus) — **Ibis.**

Het Museum ontving van den Heer J. BOONSTRA te Workum een ♀ in winterkleed, dat aldaar den 3den November 1920 geschoten werd.

Anser anser (Linnaeus) — **Grauwe gans.**

Ik ontving voor onze collectie een oud ♀, dat 19 November 1922 bij Woubrugge (Z.H.) geschoten werd. Voor deze soort is dit een late datum van voorkomen in ons land.

Anser albifrons (Scopoli) — **Kolgans.**

Bij twee jonge voorwerpen, een ♂ gevangen 30 December 1919 bij Staphorst (O.) en een ♀ 9 Januari 1920 te Tjerkgaast (Fr.), zijn de vederen van de onderzijde niet effen grijs, doch hebben de grijze vederen van benedenborst en buik bij het ♂ groote, bij het ♀ kleinere grauwzwarte centra, waardoor de onderzijde veel donkerder dan gewoonlijk is. Ook zijn de vederen van kin, keel en voorhals donkerder dan bij normaal gekleurde voorwerpen. De witte vederen rond de basis van den bovensnavel zijn nog weinig aangeduid. Beide voorwerpen bevinden zich in de collectie van 's Rijks Museum te Leiden.

Branta ruficollis (Pallas) — **Roodhalsgans.**

Een oud ♀ werd 1 Februari 1922 te Zurich, gemeente Wonseradeel (Fr.), geschoten en voor de collectie van het Museum te Leiden aangekocht.

Branta leucopsis (Bechstein) — **Brandgans.**

De brandgans heeft zich in den winter 1921—'22, in het laatst van Januari en begin Februari, zeer talrijk vertoond.

Mareca penelope (Linnaeus) — **Smient.**

Den 16^{den} October 1920 werd bij Engwierum (Fr.) een ♀ gevangen, waarvan de bruin gekleurde deelen van het vederkleed licht bruingeel zijn, terwijl de donker bruingrijze deelen vaal bruingrijs en de schoudervederen en de binnenste groote slagpennen vuilwit zijn. Het wordt in 's Rijks Museum te Leiden bewaard.

Netta rufina (Pallas) — **Krooneend.**

Voor de collectie van het Museum ontving ik twee ♀♀, een den 13^{den} September 1920 geschoten op de Louwsche Wadden in Friesland en het andere den 2^{den} Augustus 1922 bij Nieuwkoop.

Clangula hiemalis (Linnaeus) — **IJseend.**

Van de binnenwateren bij Nieuwkoop en Noorden (Z.-H.) ontving ik eenige jonge voorwerpen, die daar in het laatst van November en in het begin van December 1922 geschoten werden.

Gyps fulvus (Gmelin) — **Vale gier.**

Mr. C. H. THIEBOUT te Zwolle deelde mij mede, dat hij bij den praeparateur W. ENGELS aldaar een voorwerp van dezen vogel zag, dat in de tweede helft van April 1922 bij Breskens in Zeeuwsch-Vlaanderen geschoten was.

Circus cyaneus (Linnaeus) — **Blauwe kuikendief.**

Den 24sten December 1920 werd een ♀ bij Tongelre (N.-B.) geschoten en aan het Museum toegezonden. Bijna elken winter wordt een enkel voorwerp van deze soort in ons land geobserveerd.

Aquila chrysaetos (Linnaeus) — **Steenarend.**

De Heer H. VAN ZANDEN te Den Haag berichtte mij bij een praeparateur daar ter stede een pas opgezet jong wijfje van deze soort gezien te hebben, dat in het najaar van 1922 ergens in de provincie Gelderland geschoten was. Het is mij niet mogen gelukken van den praeparateur den juisten plaats en datum van vangst te weten te komen.

Pernis apivorus (Linnaeus) — **Wespendief.**

Aan het Museum werd een ♂ toegezonden, dat 20 Juli 1920 te Wassenaar geschoten was.

Crex crex (Linnaeus) — **Kwartelkoning.**

Ik ontving een voorwerp dat 28 December 1920 in de buurt van Leiden geschoten was, maar helaas in te slechten staat was om geprepareerd te worden.

Perdix perdix (Linnaeus) — **Patrijs.**

Te Enter bij Rijssen (O.) werden 16 September 1922 een ♂ en een ♀ geschoten, wier geheele vederkleed een lichte vaalgrijze kleur vertoont; de bruine buikvlek is bij den man aangeduid.

Otis tarda Linnaeus — **Groote trap.**

Den 11^{den} Februari 1922 werd bij IJzerlo, gem. Aalten (G.) een ♀ geschoten en door den Heer Mr. A. TH. TEN HOUTEN te Winterswijk aan 's Rijks Museum ten geschenke gegeven.

Charadrius morinellus (Linnaeus) — **Morinelplevier.**

De morinelplevier wordt jaarlijks tot laat in den herfst in ons land waargenomen. Het Museum ontving in 1920 een voorwerp dat 25 November bij Workum geschoten was, in 1921 een voorwerp 9 November bij Makkum en in 1922 een voorwerp 7 November bij Heerenveen geschoten.

Himantopus himantopus (Linnaeus) — **Steltkluit.**

De Heer J. VAN MALSEN te Eindhoven schreef mij d.d. 17 December 1922 het volgende:

Onlangs trof ik in een sigarenwinkel te Eindhoven een collectie opgezette vogels aan. Dit is op zichzelf niets bijzonders, daar hier in Brabant dikwijls vogels uitgestald zijn. Het belangrijkste voorwerp was echter een steltkluit. Dit exemplaar was 7 Juni 1919 geschoten bij een der vennen alhier. De eigenaar had toen slechts één stuk kunnen bemachtigen van een tweetal voorwerpen, welke daar toen eenige dagen rondscharrelden.

Phalaropus fulicarius (Linnaeus) — **Rosse franjepoot.**

Den 17^{den} November 1920 werd een voorwerp bij Westernieland (Gr.) gevangen en 22 November 1920 een bij Makkum (Fr.) Beide voorwerpen worden in 's Rijks Museum te Leiden bewaard.

Tringa subarquata Gùldenstädt — **Krombekstrandlooper.**

Bij den vuurtoren te Haamstede op Schouwen (Z.) werd den 3^{den} Augustus 1922 een ♂ in gedeeltelijk zomerkleed gevonden, dat den nacht te voren zich tegen den toren doodgevlagen had. Het voorwerp werd aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden.

Tringoides hypoleucos (Linnaeus) — **Oeverlooper.**

Van den Heer A. OOMEN te Nijmegen ontving 's Rijks Museum een voorwerp in den overgang van donskleed tot eerste vederkleed, door hem den 20sten Juni 1920 ongeveer 3 KM. boven Nijmegen langs den Waal gevangen. Dit is het eerste zekere bewijsstuk voor het broeden van deze soort binnen onze grenzen.

Numenius tenuirostris Vieillot — **Dunbekwulp.**

De Heer G. BOSCH te Leeuwarden schonk aan het Museum een ♀, dat omstreeks 22 November 1922 in de provincie Friesland geschoten werd.

Scolopax rusticola Linnaeus — **Houtsnip.**

Uit Woensel (N.-B.) ontving ik een jong voorwerp gedeeltelijk nog in donskleed, dat aldaar 18 April 1920 geschoten werd.

Stercorarius skua (Brünnich) — **Groote jager.**

Den 14^{den} Januari 1922 werd bij Workum (Fr.) een ♂ geschoten en aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden.

Larus minutus Pallas — **Dwergmeeuw.**

Een jong ♀ werd 28 December 1919 bij Texel geschoten en aan 's Rijks Museum toegezonden.

Nyctea nyctea (Linnaeus) — **Sneeuwuil.**

De Heer E. Blaauw te Nijmegen ontving een ♀, dat 6 Januari 1920 te Vledder (Dr.) geschoten was.

Surnia ulula (Linnaeus) — **Sperweruil.**

Den 5den October 1920 werd onder Amerongen een voorwerp geschoten, dat in het bezit kwam van den Heer W. F. DE VRIES te Veenendaal, die het dier liet opzetten en het in Maart 1921 aan 's Rijks Museum te Leiden verkocht. Dit is het eerste voorwerp van deze soort, dat in Nederland is waargenomen.

Upupa epops Linnaeus — **Hop.**

In de duinen onder Wassenaar werd 18 September 1922 een ♂ geschoten. In de laatste jaren wordt de hop slechts zeer zelden in de duinstreken gezien, in tegenstelling met vroeger, 50 à 60 jaren geleden, toen hij volgens betrouwbare mededeelingen regelmatig op den trek in nazomer en herfst aldaar in klein getal werd waargenomen.

Calamodius aquaticus (Gmelin) — **Waterrietzanger.**

Bij den vuurtoren te Haamstede op Schouwen werd den 3den Augustus 1922 een ♂ gevonden, dat den nacht te voren tegen het licht doodgevlogen was.

Turdus pilaris Linnaeus — **Kramsvogel.**

Van den Heer K. WALDECK te den Haag ontving het Museum een vaal gekleurd voorwerp, dat 20 November 1921 bij Loosduinen gevangen werd.

Bastaard van *Corvus corone* Linnaeus × *Corvus cornix* Linnaeus —
Bastaard van **Kraai** en **Bonte kraai.**

Den 23sten April 1922 werd bij de Punt (Dr.) een bastaard van de kraai en de bonte kraai geschoten. Het voorwerp werd door den Heer F. LIEFTINCK te Groningen aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden. Ongelukkigerwijs is de huid van dit voorwerp op een nacht door muizen, die in de droogkamer gedrongen zijn, geheel vernield.

Leiden, 27 Januari 1923.

Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden

DOOR

Prof. Dr. E. D. VAN OORT.

XIV.

De hiernavolgende berichten van waarneming van geringde vogels werden mij in de jaren 1921 en 1922 toegezonden. Ik beveel ons ringonderzoek bij voortdoring in de medewerking van allen, die daartoe in de gelegenheid zijn, aan en betuig mijn welgemeenden dank aan hen, die hun gewaardeerde medewerking verleenden.

Blauwe reiger (*Ardea cinerea*).

- Nummer 12886, geringd te den Haag 12 Juni 1918 door den Heer J. F. M. VAN MALSSSEN, als nestjong; 22 Januari 1922 geschoten te Hoenderloo (G.). Berichtgever de Heer G. S. HOLS, Hoenderloo (G.).
- „ 17163, geringd te Paterswolde (Dr.) 16 Juni 1922 door den Heer G. A. BROUWER, als nestjong; 25 Juli 1922 gevangen te Paterswolde (Dr.). Berichtgever de Heer R. L. SCHLAAFSMA, Paterswolde.
- „ 17168, geringd te Paterswolde 16 Juni 1922 door den Heer G. A. BROUWER, als nestjong; omstreeks 1 October 1922 geschoten gevonden onder Beerta (Gr.). Berichtgevers de Heeren G. A. BROUWER, Groningen en E. DE WILJES, Paterswolde.
- „ 35302, geringd te Callantsoog 2 Juli 1922 door den Heer J. P. STRIJBS, als nestjong; 15 September 1922 geschoten op het eiland Wieringen. Berichtgever de Heer J. DOVES Sz., Wieringen.

- Nummer 35304, geringd te Callantsoog 2 Juli 1922 door den Heer J. P. STRIJBOS, als nestjong; eind October 1922 geschoten te Vendays, Médoc, Frankrijk. Berichtgeefster Mejuffrouw Y. CHANTURIER, Vendays, Médoc, Frankrijk.
- „ 35305, geringd te Callantsoog 2 Juli 1922 door den Heer J. P. STRIJBOS, als nestjong; 22 Augustus 1922 geschoten op het Zwanenwater te Callantsoog. Berichtgever Jhr. Ch. F. VAN DE POLL, Callantsoog.

Wilde eend (*Anas boschas*).

- Nummer 31232, geringd te Westpolder (Gr.) 5 Juli 1921 door den Heer H. D. LOUWES, als donsjong; 4 Februari 1922 geschoten te Oulton bij Lowestoft, Engeland. Berichtgever de Heer G. MOBBS, Oulton, Engeland.
- „ 31240, geringd te Ulrum (Gr.) 5 Juli 1921 door den Heer H. D. LOUWES, als donsjong; Juli 1922 geschoten op het eiland Pellworm, Duitschland. Berichtgever de heer J. PETERSSEN, Pellworm, Duitschland.

Smient (*Mareca penelope*).

- Nummer 12731, geringd te Schiermonnikoog 11 Maart 1913 door den Heer D. WOLTMAN, als volwassen vogel; begin Juni 1913 geschoten op de rivier Pijma, bij Oustj-Tzilma, Noord-Rusland. Berichtgever Prof. D. ROSSINSKY, Moscou, Rusland.

Aschgrauwe kuikendief (*Circus pygargus*).

- Nummer 21294, geringd in de duinen op Texel 14 Juli 1918 door de Heeren E. PRAGER en G. A. BROUWER, als nestjong; 14 Juni 1922 gevangen te Oldsum op het eiland Föhr, Duitschland. Berichtgever de Heer M. MICHAELS, Oldsum, Duitschland.
- „ 21297, geringd op Texel 8 Juli 1918 door de Heeren G. A. BROUWER en E. PRAGER als nestjong; 15 Juli 1921 geschoten te Elsendamme (Oostvleteren), West-Vlaanderen. Berichtgever de Heer B. VIENNE-HENEMAN, Elsendamme, België.

Torenvalk (*Cerchneis tinnunculus*).

- Nummer 21985, geringd op Texel 13 Juni 1920 door den Heer A. OOMEN, als nestjong; 16 December 1922 geschoten te Rottelsheim, Brumath, Elzas, Frankrijk. Berichtgever de Heer L. LANG, Rottelsheim, Brumath, Frankrijk.
- „ 29184, geringd te Haastrecht (Z. H.) 11 Juli 1921 door de Goudsche Ornithologische Club „Hirundo”, als nestjong; eind Juli 1921 gevangen te Gouda. Berichtgever de Heer G. SCHOUTEN, Gouda.

Strandplevier (*Aegialites alexandrinus*).

- Nummer 23809, geringd te Oosterend op Texel 19 Juni 1920 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; 30 September 1922 geschoten te Noja bij Santander, Noordkust van Spanje. Berichtgever de Heer PABLO DE GARNICA, Madrid, Spanje.

Kievit (*Vanelus vanellus*).

- Nummer 11446, geringd te Bloemendaal 4 Juli 1915 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; Februari 1922 gevonden bij Jerez de la Frontera, Spanje. Berichtgever de Heer PEDRO NARANJO TERAN, Jerez de la Frontera, Spanje, door bemiddeling van den Heer TH. ELBERS, correspondent van de Universala Esperanto Aŝocio, Voorschoten.
- „ 21004, geringd te Castricum 23 Juni 1918 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; 4 Juni 1922 dood gevonden in de Bakkumer duinen onder Castricum. Berichtgever de Heer P. A. ROMAN, Beverwijk.
- „ 25607, geringd te Pingjum (Fr.) 28 Juli 1919 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; 18 December 1922 gevangen te Pingjum (Fr.). Berichtgever de Heer D. BONNEMA, Pingjum (Fr.).
- „ 31391, geringd te Loosduinen 8 Juni 1921 door den Heer K. WALDECK, als donsjong; 1 November 1922 geschoten te Sadillac-d'Egmex, Dordogne, Frankrijk. Berichtgever Prof. A. MATHEY DUPRAZ, Colombier, Zwitserland.

Scholekster (*Haematopus ostralegus*).

- Nummer 33126, geringd in de duinen te Zandvoort 10 Juni 1922 door „De Blauwe Reigers”, als donsjong; half Augustus 1922 gevangen bij Zandvoort. Berichtgever Dr. C. KERBERT, Directeur van het Kon. Zoöl. Gen. „Natura Artis Magistra”, Amsterdam.

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*).

- Nummer 10428, geringd te Callantsoog (N. H.) 25 Juli 1912 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; 2 Augustus 1921 aangeschoten gevonden aan het strand te Callantsoog. Berichtgever de Heer J. HELDER, Schagen (N. H.)
- „ 10483, geringd te Callantsoog (N. H.) 29 Juni 1913 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; begin September 1921 doodgeschoten gevonden aan den oever van het Noordzeekanaal (N. H.). Berichtgever de Heer J. FRANCK, Assendelft (N. H.).
- „ 12659, geringd op Texel 31 Juli 1920 door den Heer J. DRIJVER, als donsjong; 20 Januari 1921 gevangen in de haven van Vlieland. Berichtgever de Heer C. DONIA, Vlieland.
- „ 14494, geringd in het duin op de grens van Noord- en Zuid-Holland 21 Juli 1921 door den Heer L. VAN 'T SANT, als donsjong; 13 September 1921 stervende gevonden in den Breesaap, IJmuiden. Berichtgever de Heer A. TEEUWEN, IJmuiden.
- „ 21140, geringd te Westerslag op Texel 17 Juni 1921 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; eind Augustus 1921 gedood door schietoefeningen te den Helder. Berichtgever de Heer H. J. ALBARDA, den Helder.
- „ 21258, geringd te Wassenaar 25 Juni 1921 door den Heer J. F. M. VAN MALSSSEN, als donsjong; 25 October 1921 geschoten een mijl van de kust tegenover Boulogne sur Mer, Frankrijk. Berichtgever de Heer H. BAHEUX, Outreau, Frankrijk.
- „ 25810, geringd op Texel 31 Juli 1920 door den Heer J. DRIJVER, als donsjong; 29 Januari 1921 gevonden te Koe-gras (N. H.). Berichtgever de Heer J. BAKEN Az., Koe-gras (N. H.).
- „ 25881, geringd in de duinen te Bergen a/Zee 28 Juli 1922 door den Heer J. P. STRIJBOS, als donsjong; 20 Augustus 1922 het geraamte gevonden in de duinen bij Bergen a/Zee. Berichtgever de Heer K. DE BOER, Amsterdam.
- „ 26719, geringd te Schiermonnikoog 22 Juli 1920 door den Heer D. WOLTMAN, als donsjong; 4 Mei 1922 geschoten bij Büsum, Z. W. kust van Holstein, Duitschland. Berichtgever Dr. H. WEIGOLD, Helgoland.

- Nummer 26723, geringd op Schiermonnikoog 18 Juli 1920 door den Heer D. WOLTMAN, als donsjong; Januari 1921 gevangen aan het strand te Borkum, Deutschland. Berichtgever de Heer FOKKO ARENDS, Borkum, Deutschland.
- „ 26742, geringd op Schiermonnikoog 22 Juli 1920 door den Heer D. WOLTMAN, als donsjong; begin November 1921 gevonden te Lemmer (Fr.). Berichtgever de Heer J. W. v. D. VEEN, Lemmer (Fr.).
- „ 26793, geringd op Schiermonnikoog 22 Juli 1920 door den Heer D. WOLTMAN, als donsjong; 15 April 1921 aan het strand te Tating, Sleeswijk, Deutschland aangespoeld. Berichtgever de Heer J. GEERTSEN, Tating, Deutschland.
- „ 31213, geringd te de Hoorn op Texel 2 Augustus 1921 door den Heer J. DRIJVER, als donsjong; omstreeks October 1921 in de duinen van Texel dood gevonden. Berichtgever de Heer M. H. A. STARING, de Koog, Texel.
- „ 35734, geringd te Schiermonnikoog 29 Juni 1922 door den Heer J. DRIJVER, als donsjong; 17 September 1922 aangespoeld aan het zeestrand bij de Zwartehaan, St. Jacobi-parochie (Fr.). Berichtgever de Heer F. W. HOOGLAND, St. Jacobiparochie (Fr.).
- „ 35778, geringd te Schiermonnikoog 12 Juli 1922 door den Heer D. WOLTMAN, als donsjong; 12 September 1922 gevangen te Schiermonnikoog, ring afgenomen en de vogel weer vrijgelaten. Berichtgever H. N. SLUIS, Olst (O.).
- „ 35801, geringd te Schiermonnikoog 29 Juni 1922 door den Heer C. G. B. TEN KATE, als donsjong; 11 December 1922 geschoten te Zoutkamp (Gr.) Berichtgever de Heer G. W. CARET, Zoutkamp (Gr.).
- „ 35857, geringd te Wassenaar 20 Juli 1922 door den Heer C. B. H. DIETZ, als donsjong; 31 December 1922 aan het strand onder Terheide (Z. H.) stervende gevonden. Berichtgever de Heer A. v. D. BERG, den Haag.

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*).

- Nummer 29086, geringd op het Leersumsche Veld, Utrecht 3 Juni 1921 door den Heer J. P. STRIJBOS, als donsjong; 23 Augustus 1922 gevangen te Maren (N. Br.) aan de Maas. Berichtgever de Heer H. v. D. HEUVEL, Maren (N. Br.).

- Nummer 29127, geringd op het Leersumsche Veld (Utrecht) 3 Juni 1921 door den Heer G. TRAANBERG, als donsjong; 20 December 1921 geschoten bij Graville St. Honorine, Seine inférieure, Frankrijk. Berichtgever de Heer A. SOISSON, Graville-Le Havre, Frankrijk.
- „ 31519, geringd te Kerkwerve (Z.) in Juli 1921 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 1 Januari 1922 geschoten te Baguley, Cheshire bij Manchester, Engeland. Berichtgevers de Heeren H. F. en G. WITHERBY, Londen.
- „ 31525, geringd te Kerkwerve (Z.) 20 Juni 1922 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 6 Augustus 1922 geschoten aan la pointe du Hourdel, mond van de Somme, Frankrijk. Berichtgever Prof. R. PONCY, Genève, Zwitserland.
- „ 31563, geringd te Kerkwerve (Z.) 20 Juni 1922 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 10 September 1922 geschoten in de moerassen van Luçon, Vendée, Frankrijk. Berichtgever de Heer A. MÉNÉGAUX, Parijs, Frankrijk.

Vischdiefje (*Sterna fluviatilis*).

- Nummer 24162, geringd te Hoek van Holland 18 Juli 1916 door den Heer G. J. VAN OORDT, als donsjong; 15 April 1922 geschoten in de zoutpoelen van Croisic, Loire inférieure, Frankrijk. Berichtgever de Heer G. FERRONNIÈRE, Nantes, Frankrijk.
- „ 34135, geringd te Hoek van Holland 18 Juni 1922 door den Heer C. B. H. DIETZ, als donsjong; 3 Augustus 1922 doodgevonden te Maassluis. Berichtgever de Heer F. DE JONG, Maassluis (Z. H.).

Groote stern (*Sterna cantiaca*).

- Nummer 20924, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 29 Juni 1918 door den Heer C. EYKMAN, als donsjong; 11 Augustus 1921 gevangen te Quinéville, Manche, Frankrijk. Berichtgever Prof. A. MATHEY DUPRAZ, Colombier, Zwitserland.
- „ 25906, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 14 Juli 1921 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 6 September 1921 geschoten langs de kust te Hardelot-Plage, Pas de Calais, Frankrijk. Berichtgever de Heer CL. CUVELIER, Lille, Frankrijk.

Nummer 31754, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 20 Juli 1921 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 21 Augustus 1921 geschoten bij Croisic, Loire inférieure, Frankrijk. Berichtgever Prof. A. MATHEY DUPRAZ, Colombier, Zwitserland.

„ 31791, geringd te Kerkwerve op Schouwen (Z.) 10 Juli 1921 door den Heer J. VIJVERBERG, als donsjong; 22 Augustus 1921 gevangen in de baai van de Orne, Frankrijk. Berichtgever Prof. A. MATHEY DUPRAZ, Colombier, Zwitserland.

Dwergstern (*Sterna minuta*).

Nummer 28311, geringd te Oosterend op Texel 19 Juni 1920 door Prof. Dr. J. J. BLANKSMA, als donsjong; 22 Augustus 1922 geschoten te Sallenelles, baai van de Orne, Calvados, Frankrijk. Berichtgever de Heer J. THIBOUT, Parijs, Frankrijk en Prof. R. PONCY, Genève, Zwitserland.

Kerkuil (*Strix flammea*).

Nummer 2006, geringd te Heino (Ov.) 8 Juni 1918 door F. K. Baron VAN DEDEM, als nestjong; 2 Mei 1921 gevangen te Zwolle. Berichtgever de Heer Commissaris van Politie te Zwolle.

„ 26676, geringd te Leur bij Nijmegen 2 Augustus 1920 door den Heer AD. OOMEN, als nestjong; 7 April 1921 gevangen in den kerktoeren te Winssen bij Nijmegen. Berichtgever de Heer F. J. DE WAAL, Winssen bij Nijmegen.

Zwarte lijster (*Turdus merula*).

Nummer 27386, geringd te Noordwijk aan Zee 10 Februari 1922 door den Heer J. VERWEY, als volwassen vogel; 3 Juni 1922 dood gevonden in de Noordwijksche duinen. Berichtgever de Heer P. MUSLY, Rotterdam.

Zanglijster (*Turdus musicus*).

Nummer 36015, geringd te Houthem (L.) 19 Juli 1922 door den Heer P. HENS, als nestjong; 8 October 1922 geschoten te Saint Savinien, Charente inférieure, Frankrijk, door den Heer L. BARILLEAU. Berichtgever de Heer J. MARAND, St. Savinien, Frankrijk.

Koolmees (*Parus major*).

- Nummer 23547, geringd te Huizen (N. H.) in April 1922 door den Heer H. WESTRA, als volwassen vogel; begin Juni 1922 dood gevonden te Huizen. Berichtgever de Heer P. BLAAUW, Huizen.
- „ 23571, geringd te Huizen 1 Januari 1922 door den Heer H. WESTRA, als volwassen vogel; 26 November 1922 op dezelfde plaats teruggevangen. Berichtgever de Heer H. WESTRA, Naarden.
- „ 25543, geringd te Santpoort 11 December 1921 door den Heer J. DRIJVER, als volwassen vogel; 22 Mei 1922 teruggevangen op dezelfde plaats en weer losgelaten. Berichtgever de Heer J. DRIJVER, Santpoort.
- „ 25563, geringd te Alkmaar 12 April 1919 door den Heer L. VAN 'T SANT, als volwassen vogel; 31 Januari 1921 te Alkmaar dood gevonden. Berichtgever de Heer L. VAN 'T. SANT, Wageningen.
- „ 28004, geringd te Wageningen 26 Januari 1921 door den Heer L. VAN 'T SANT, als volwassen vogel; 23 Februari 1921 dood gevonden te Wageningen. Berichtgever de Heer L. VAN 'T SANT, Wageningen.
- „ 29895, geringd te Wageningen 3 Februari 1921 door den Heer L. VAN 'T SANT, als volwassen vogel; 3 October 1921 dood gevonden op den Wageningschen berg. Bericht ontvangen uit Wageningen, onderteekening onleesbaar.
- „ 29905, geringd te Alkmaar 5 Februari 1921 door den Heer L. VAN 'T SANT, als volwassen vogel; 9 Februari 1921 in den Hout te Alkmaar dood gevonden. Berichtgever de Heer L. VAN 'T SANT, Alkmaar.

Kauw (*Coloeus monedula*).

- Nummer 21743, geringd te Markelo (O.) 6 Juni 1922 door den Heer M. G. H. BIRKENHÄGER, als nestjong; 2 October 1922 geschoten te Zelhem (G.). Berichtgeefster MEVROUW DE FREMERY, Zelhem (G.).

Vlaamsche gaai (*Garrulus glandarius*).

- Nummer 6327, geringd te Houthem (L.) 16 Juni 1922 door den Heer P. HENS, als nestjong; 7 December 1922 te Houthem geschoten. Berichtgever de Heer P. HENS, Valkenburg (L.).

Spreeuw (*Sturnus vulgaris*).

- Nummer 23371, geringd te Adorp (Gr.) 13 Mei 1920 door den Heer F. J. BISSCHOP, als oude vogel; 28 April 1922 gevangen te Winsum (Gr.). Berichtgever de Heer W. GUIKEMA, Winsum (Gr.).
- „ 30774, geringd te Gouda 22 Mei 1921 door den Heer O. BANGA, als nestjong; 27 April 1922 teruggevangen op dezelfde plaats. Berichtgever de Heer A. SCHEYGROND, Secr. der Goudsche Ornithologische Club „Hirundo”, Gouda.
- „ 30955, geringd te Nijkerk 21 Mei 1921 door den Heer C. G. B. TEN KATE, als nestjong; 18 October 1921 geschoten te Appel bij Nijkerk. Berichtgever de Heer J. KNAKE, Appel bij Nijkerk.
- „ 31021, geringd te Kampen 15 Januari 1922 door den Heer C. G. B. TEN KATE, als volwassen vogel; 28 November 1922 dood gevonden te Gumbinnen, Oost-Pruisen, Duitschland. Berichtgever de Heer G. SCHANKLIES, Nassauen, Gumbinnen, Duitschland.

Huismus (*Passer domesticus*).

- Nummer 35122, geringd te Huizen 22 Juni 1922 door den Heer H. WESTRA, als jonge vogel; 15 September 1922 teruggevangen op dezelfde plaats. Berichtgever de Heer H. WESTRA, Naarden.

Leiden, 31 December 1922.

Verslag der Ledenvergadering,

gehouden te Hilversum in het Hotel „Hof van Holland”,
op Zaterdag 27 Mei 1922, 8 uur n.m.

Van het Bestuur zijn aanwezig de Heeren Dr. J. BÜTTIKOFER, Voorzitter; W. H. DE BEAUFORT, Penningmeester; F. K. Baron VAN DEDEM, P. W. VAN DER BURG en Dr. L. F. DE BEAUFORT, Secretaris. Voorts de leden: Mevr. VAN DER BURG—VAN NES, de Heeren G. ROOSEBOOM, H. VAN STRAATEN, J. STOFFEL, Mevr. VAN HOEY SMITH—VAN STOLK en de Heeren J. VAN HOEY SMITH, J. H. JURRIAANSE, O. A. VERWEY, Mr. C. J. HEEMSKERK, H. J. VERMEULEN, F. H. J. HOLDERT, P. J. M. SCHUYT en Th. C. M. HOL.

Bericht van verhindering is ingekomen van de Heeren Prof. Dr. E. D. VAN OORT, A. A. VAN PELT LECHNER, Mr. V. G. A. BOLL, G. A. BROUWER, W. VAN DIEREN, M. C. PHILIPSE, Mr. J. L. SÖLNER, Mr. C. H. THIEBOUT en Tj. DE VRIES.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De Secretaris brengt hierna het volgende jaarverslag uit, hetwelk wordt goedgekeurd.

JAARVERSLAG

Het 20ste jaarverslag van onze Vereeniging kan van toenemenden bloei getuigen, niettegenstaande de uitwendige omstandigheden daarvoor niet bevorderlijk zijn.

Als nieuwe leden traden sedert de laatste opgaaf toe: Mr. P. A. BIRNIE, Mej. G. J. BOLL, Mr. V. G. A. BOLL, de Heer F. W. BURGERS, Mej. M. J. BUYSMAN, de Heer W. VAN DIEREN, Jhr. A. D. TH. GEVERS, Mej. M. GOOSSENS, Mevr. VAN HOEY SMITH—VAN STOLK, de Heer Th. C. M. HOL, Mevr. E. HOLDERT—KLEIN, de Heeren JAN JURRIAANSE, C. J. KORTEWEG, Jhr. D. J. VAN LENNEP, A. J. DE LORM, Mr. L. J. E. VAN MEEVERDEN, W. L. VAN ROSSUM, A. A. TJJITES en Mr. J. WESTERMAN HOLSTYN.

Daarentegen bedankten 15 leden, terwijl wij door den dood de volgende leden verloren: de Heeren W. J. M. DE BAS, C. HUBER NOODT, Ch. HUYSMAN en Mej. C. W. VAN VLIET.

Onze Vereeniging telt thans 2 begunstigers, 1 corresponderend

lid, en 283 leden, d. i. hetzelfde aantal als verleden jaar, wat alleszins bevredigend mag genoemd worden, want in den tegenwoordigen tijd geldt de spreekwijze: „Stilstand is achteruitgang”, niet meer. Wij mogen blij zijn niet meer leden verloren te hebben.

Het twintigjarig bestaan van onze Vereeniging werd in een feestvergadering, op 3 April 1921 te Rotterdam gehouden, door onzen Voorzitter herdacht, terwijl Prof. VAN OORT dien dag mede tot de feestredenen behoorde. Een welgeslaagd diner besloot deze bijeenkomst.

De zomervergadering vereenigde een aantal leden op Texel, waar onder de kundige leiding van den Heer DRIJVER op de excursie veel merkwaardigs gezien werd. De waarneming van een Ralreiger op Waalenburg overtrof de stoutste verwachtingen en de „Ralreigerexcursie” zal allen deelnemers in aangename herinnering blijven!

Op de vergadering te Texel werden de Heeren P. W. VAN DER BURG en F. K. BARON VAN DEDEM tot Bestuursleden gekozen, wegens het bedanken van Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en den Heer P. J. VAN HOUTEN. De vergadering betuigde aan laatstgenoemde Heeren telegrafisch haar dank voor het vele, gedurende een reeks van jaren voor de Vereeniging gedaan.

Uit het Trekfonds der Vereeniging werd een subsidie gegeven aan de Club van Trekwaarnemers, tot het doen van waarnemingen op het eiland Rottum, waartoe het Bestuur onzer Vereeniging het initiatief nam. De resultaten daarvan zullen binnenkort in „Ardea” gepubliceerd worden.

Aan den omvang en het uiterlijk van „Ardea” valt reeds te constateeren, dat onze Vereeniging in beter doen is gekomen. De verwachtingen, daaromtrent in een vorig jaarverslag uitgesproken, hebben ons niet beschaamd.

Daarentegen bleef het sukkelen met de leesportefeuille. Ofschoon eigenlijk behoorende tot het verslag over 1922, kan reeds nu gemeld worden, dat het Bestuur besloten heeft deze op te heffen.

De bibliotheek onzer Vereeniging, die gestadig groeit, is thans onder toezicht gesteld van de bibliothecaresse van „Artis” te Amsterdam. Binnenkort zal een catalogus verschijnen.

Dat ons tijdschrift ook in het buitenland op prijs gesteld wordt, blijkt uit het voorstel van de „Deutsche Ornithologische Gesellschaft” om „Ardea” te ruilen tegen het „Journal für Ornithologie”. Ook kwam ruil tot stand met de British Ornithological Union”, zoodat wij ook het tijdschrift „The Ibis” ontvangen; twee zéér belangrijke aanwinsten dus voor onze bibliotheek.

Met tevredenheid kunnen wij op het afgelopen jaar terugzien en met gerustheid de toekomst tegemoet gaan.

* * *

De rekening en verantwoording van den Penningmeester over 1921 (zie bldz. 21) worden nagezien door de Heer G. ROOSEBOOM, daartoe verleden jaar benoemd en de Heeren J. STOFFEL en J. VAN HOEY SMITH, daar de twee daarvoor benoemde leden niet ter vergadering aanwezig zijn en het niet mogelijk was de stukken van te voren aan de Commissie te zenden.

Na het onderzoek verklaart de Commissie bij monde van den Heer ROOSEBOOM alles in uitstekende orde bevonden te hebben, waarop de Penningmeester wordt gedéchargeerd onder dankbetuiging voor het gevoerde beheer.

De Heer A. A. VAN PELT LECHNER wordt daarbij bij acclamatie tot Bestuurslid herkozen.

De leden Dr. G. J. VAN OORDT, te Bilthoven, de Heer O. A. VERWEY te Utrecht en Het Staatsboschbeheer te Utrecht worden aangewezen om de rekening en verantwoording over 1922 na te zien.

De Secretaris leest daarop een brief voor van Prof. THIENEMANN te Rossitten, waarin gevraagd wordt of uit Holland hulp is te verwachten om het waarnemingsstation „Ulmenhorst" op de Kurische Nehrung te herbouwen. Besloten wordt een oproep in „Ardea" te plaatsen.

Ingekomen is een brief van den Directeur van den Landbouw, houdende mededeeling, dat herziening van de Vogelwet overwogen wordt en dat voorstellen tot wijziging vóór 1 Juni a. s. worden ingewacht.

De Voorzitter zet het onpraktische van de zoogenaamde „zwarte lijst" uiteen en bepleit voorts meer deskundige adviseering bij het uitreiken der vergunningen voor het verzamelen voor wetenschappelijke doeleinden.

De Heer SCHUYT zou bijzondere bescherming wenschen voor in kolonies broedende vogels en wijst er verder op, dat Zwaluwen, die voor hun nestgelegenheid op gebouwen enz. zijn aangewezen, volgens de tegenwoordige wet steeds van hun nest en eieren beroofd kunnen worden.

De Heer W. H. DE BEAUFORT, die de vergadering moet verlaten, deelt mede dat ook van den kant van den Landbouw wetswijzigingen gewenscht worden, o. a. het overbrengen van Wulpen, Grutto's en Plevieren uit de Jachtwet naar de Vogelwet en beperking van de lijst van kooivogels.

De Heer VERMEULEN zou een totaal verbod van den vogelhandel gewenscht achten. Andere leden zijn hier tegen; wanneer het houden

van vogels in kooien te moeilijk wordt gemaakt, zou dit de belangstelling voor de vogels niet ten goede komen.

De Heeren SCHUYT, JURRIAANSE en ROOSEBOOM stellen voor het Bestuur te machtigen een antwoord aan den Directeur van den Landbouw te zenden, waarbij gebruik gemaakt kan worden van het hier besprokene.

Aldus wordt besloten.

Vervolgens wordt overgegaan tot de rondvraag.

De Heer ROOSEBOOM doet een mededeeling over de kolonie Aalscholvers (*Phalacrocorax carbo subcormoranus* Brehm) bij het kasteel „Maurick” te Vucht, door den Heer VAN OORDT vermeld in diens artikel „De stand der Aalscholver-kolonies in Nederland” (Ardea VIII, pag. 116, noot). Sinds 20 jaar zijn daar circa 15—20 Aalscholvernesten. De eigenaar laat deze kolonie intact. Reigers, die daar talrijk voorkomen, worden geschoten: 430 exemplaren in één jaar.

De Heer VAN STRAATEN deelt mede, dat te Rosendaal (bij Velp, G.) een Waterspreeuw (*Cinclus cinclus* subsp.) is waargenomen. Een week of drie geleden zag spreker een Zwarte Specht [*Dryocopus martius martius* (L.)]. Opvallend was de groote trek van Zwartgrauwe Vliegenvangers (*Muscicapa atricapilla atricapilla* L.).

De Heer STOFFEL heeft verleden Zondag met den Heer THIEBOUT, bij een bezoek aan het Kampereiland, op een grintweg een Rouwkwikstaart (*Motacilla alba lugubris* Temm.) waargenomen.

De Heer JURRIAANSE doet een mededeeling over het broeden van een Vliegenvanger in een loopkraan van een gieterij in Frankrijk. Het broedsel vloog uit.

De Heer VERMEULEN deelt mede, dat een Rijksveldwachter van een Postduivenvereëning een premie ontvangt voor elken geschoten Sperwer.

De Heer VERWEY doet een vraag naar aanleiding van de groote sterfte onder de Kerkuilen en de Heer HEEMSKERK over het verblijf van de Koperwiek.

Ten slotte deelt de Heer VAN DEDEM mede, dat de preparateur ENGELS een Vale Gier (*Gyps fulvus* Habl.), in Holland geschoten, ter prepareering ontving.

De Heer STOFFEL meent dat de vogel in Zeeland werd buit gemaakt.

Daar niemand meer het woord verlangt, sluit de Voorzitter de vergadering.

1921	1921	1921	1921	Vereeniging:	f
1 Jan.	<i>Saldo</i> 1920: Vereeniging	f 1040.71		a. Contributies	10.—
	Trekstudiefonds	283.—		b. Tijdschrift „Ardea”:	
	Platenfonds	526.73		Drukkosten portretten van	
	Leesportefeulles	26.—	f 1876.44	Dr. J. BÜRTIKOFER en van	
				Prof. Dr. J. RITZEMA Bos	57.50
	<i>Vereeniging:</i>			Afl. II „Ardea” 1920	568.78½
	a. Contributies.	1605.—		Afl. I „ ” 1921	455.12½
	b. Vrijwillige bijdragen.	32.—		Afl. II en III 1921	1176.10
	c. Tijdschrift „Ardea”:			Onkosten Redactie enz.	79.22
	art. Temminck . . . . . f 35.—			c. Diversen:	
	Advert. en Afl. . . . . ” 2.75	37.75		Zaalhuur vergaderingen.	42.—
	d. Diversen:			Onkosten inming kwitanties	84.95
	Giften voor Freiherr von			Gift aan Freiherr von	
	Tschudi . . . . . f 105.39			Tschudi	105.39
	Rente. . . . . ” 44.—	149.39	1824.14	Verschotten Penningmeester	25.—
					f 2604.07
	<i>Trekstudiefonds:</i>			Trekstudiefonds:	
	Contributies.	132.50		Vogelstudie door den Heer J.	
	Bijdragen	50.—	190.—	VERWEY op Rottum	291.90½
	Rente.	7.50			129.50
	<i>Platenfonds:</i>			Secretariaat:	
	Contributies	28.50		Drukkosten, porto's enz.	129.50
	Rente.	9.—	37.50	<i>Saldo</i> 1922: Vereeniging	131.28
				Trekstudiefonds	181.09½
	<i>Leesportefeuille:</i>			Platenfonds	564.23
	Contributies	20.—		Leesportefeuille.	47.—
	Rente.	1.—	21.—		923.60½
				Totaal.	f 3949.08
	Totaal.		f 3949.08		
	<i>Saldo</i> 1921		f 923.60½		
	<i>Gezien:</i>			Aldus naar de beschiedeu	
	de Commissie met nazien belast:			opgemaakt in Maart 1922,	
	(w. g.) ROOSEBOOM.			De Penningmeester,	
	(w. g.) J. VAN HOEY SMITH.			(w. g.) W. H. DE BEAUFORT.	
	(w. g.) J. STOFFEL.				

Verslag der Zomerexcursie naar „Gooilust”

op 28 Mei 1922.

't Was een stralende zonnedag, toen de leden der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging op 28 Mei '22 voor het „Hof van Holland” te Hilversum bijeen kwamen om te zamen naar „Gooilust” te wandelen, de heerlijke buitenplaats met haar zeldzame verzameling boomen, planten en dieren van ons medelid den Heer F. E. BLAAUW.

In de statige oprijlaan verwelkomden ons Fluitertjes en Roodborstjes met hun liedje, dat daar — voorloopig althans — niet meer bedreigd wordt met vernietiging, nu de vandalistische tramplannen gelukkig van de baan zijn. De Heer BLAAUW, die zoo vriendelijk was ons persoonlijk rond te leiden, nam van zijn vogels bij het inrijhek de verwelkoming over. Een mannetje van den Zwartnekzwaan in een sloot daar vlakbij, dacht er anders over en stooft verontwaardigd op ons los; waar hij zijn kroost bedreigd meende, was het hem niet kwalijk te nemen. Op zwanenwijze gebeurde dit zwiingend en blazend, maar iets verder liet de in Noord-Amerika bijna uitgestorven Trompetzwaan zijn bazuinstooten hooren, als blijk, dat niet het heele geslacht stom is. Het moet voor den man, die deze zwanen hier met zulk een zorg fokte, een voldoening geweest zijn te hooren dat de jonge vogels, door hem naar Amerika gezonden, tot resultaat gehad hebben, dat in het Yellowstonepark thans weer Trompetzwanen voorkomen.

In de groote wei achter de zwanen liepen de beide soorten van Magelhaen-ganzen.

Een heerlijke koelte omving ons in het oude bosch, waar de Reigerkolonie van „Gooilust” gevestigd is, met een enkelen Aalscholver daartusschen. Helaas vernielen deze antiek aandoende vogels alle boomen, waarin zij nestelen, zoodat zij slechts in zeer beperkte mate geduld kunnen worden.

De slimmerds wisten dan ook best welk gevaar van 's menschen kant hen dreigde en vlogen wel tweemaal zoo hoog als de reigers.

Langs de wei, waarin de Witstaartgnoe-bok te midden van zijn vier wijfjes stond te proesten in de blakerende zon, kwamen we

aan den vijver, waar vele van onze inlandsche Eenden-soorten in hun prachtkleed te bewonderen waren, terwijl een paar Australische Witnek-kraanvogels plechtstatig langs den oever stapte, even plechtstatig gevolgd door een paar jongen in donskleed.

Meer moois wachtte ons echter, en niet te lang konden we hiervan genieten. In ruime hokken werd ons allerlei zeldzaams getoond op Eenden- en Ganzen-gebied. De groote grijze Keizerganzen met hun witte koppen, van de Behring-zee, de uiterst zeldzame Sandwich-ganzen, waar een stramme oude heer nog het hof poogde te maken aan een vijf, jong wijfje; Grijskop-ganzen, Sneeuwganzen, Bahama-eenden, bruine Kaapsche eenden: te veel, om hier alles op te sommen.

En bij dit alles een verzameling boomen en heesters van heinde en ver, die menigen Hortus botanicus jaloersch zou maken.

Extra-vermeld mag wel worden het reusachtig hooge bosch *Bambusa metake*, waarin de Tjiftjaf nestelde en de Kleine karekiet zong als was het een Hollandsch rietveldje.

Waar de eigenaar het schoone principe huldigt, dat elke boom zijn natuurlijken dood mag sterven, behoeft het niet te verwonderen, dat vele Kleine boschduiven rondvlogen, die in de holle boomen een prachtige nestgelegenheid vonden.

Bij een korte rust in een heerlijke vallei zagen wij onder de prachtige Douglassdennen, Goudfazanten en de kruising daarvan met den Amherst-fazant vrij rondloopen, met schitterend mooie Pauwen, ook alweer een kruising tusschen den gewonen en den Indischen Pauw, die de gehardheid van den eerste paren aan het rijkere kleed van den laatste.

Zoo naderden we de groote omheinde weiden, waar de Amerikaanse Bison graasde met koe en kalfje; daar liep het Przewalsky-paard, sprongen de Guanaco's met hun lichtbruindonzen jong en ten slotte huisden daar ook een koe en stierkalfje van den sinds den oorlog bijna geheel uitgestorven Wisent. Vlak daarbij zat een der verschoppelingen van „de zwarte lijst” — een Vlaamsche gaai — rustig op een breed uitgespreiden beukentak te broeden.

Door een statig beukenbosch keerden we langs de Nandoe's en Emu's, die hier geregeld broeden, de Kangoeroe's, die vroolijk in het eikenhakhout rondsprongen en waar ook een Grootpoot-hoen rondliep, wiens geweldig bladerennest, dat het voor enkele jaren bijelkaar krabde, nog aanwezig is, langzaam naar huis terug.

Een aangename verrassing wachtte nog hen, die niet weg moesten,

in den vorm van een gezellig dejeuner op den huize „Gooilust”. Na afloop daarvan wandelden wij langs den beroemden zilverden en een pracht van een stokoude linde naar den Trompenberg, dien we — dank zij alweer de introductie van onzen gastheer — konden bezichtigen en vandaar door de bosschen naar Hilversum terug.

Met een welgemeend woord van dank aan ons medelid voor al het mooie en interessante, dat hij ons zoo bereidwillig toonde, en den hartelijken wensch, dat dit schoone geheel nog lang ongerept bewaard moge blijven, besluit ik dit kort verslag van een der best-geslaagde excursies, die onze Vereeniging in de laatste jaren heeft ondernomen!

Hardinxveld.

P. v. D. BURG.

Voyage et Aventures de François Leguat

en

Leguatia gigantea Schleg.

In zijne hoogst belangrijke „Dodo-Studien, 1917” en in zijn artikel „*Leguatia gigantea* Schleg.”, *Ardea*, VI, pp. 37—55, heeft Dr. A. C. OUDEMANS, evenals zijne voorgangers, herhaaldelijk gebruik gemaakt van bovengenoemd werk. Ongelukkigerwijze blijkt thans, en hier komt de litterator aan het woord, dat de *Voyage* geen oorspronkelijke reisbeschrijving is, doch een zeer listig en handig in elkaar gezet verhaal, waarvoor de samensteller zijn stof putte uit vroegere reisbeschrijvingen. Belangstellenden verwijs ik naar de volgende geschriften.

A French Desert Island Novel of 1708. By G. ATKINSON, Publications of the Modern Language Association of America, Vol. XXXVI, pp. 509—528.

Hieruit haal ik de volgende passage aan:

„After subtracting those incidents and descriptions which are evidently borrowed from earlier authors, not even the shell of a story is left. The *Voyage de François Leguat* is evidently a voyage made in an armchair, within reach of many books of other men's voyages... Regardless of the general style of the *Leguat*, it is a curious fact that its carefully authenticated realism — borrowed largely from the forgotten naturalists DU TERTRE and DU BOIS — has deceived modern readers and critics to whom *Robinson Crusoe* is an old story”.

The Extraordinary Voyage in French Literature before 1700. By GEOFFROY ATKINSON, Ph. D. New York: Columbia University Press, 1920.

The Extraordinary Voyage in French Literature from 1700 to 1720. By GEOFFROY ATKINSON, Ph. D. Paris: Champion, 1922.

Uit de beoordeeling van deze werken door G. CHINARD in *Modern Language Notes*, XXXVII, 491—8, haal ik de volgende zinsnede aan:

„François Leguat considéré pendant longtemps comme une autorité par les naturalistes n'a jamais existé que dans l'imagination de Misson, sur ce point aucun doute ne saurait subsister”.

Het is te betreuren dat NEWTON, Dr. OUDEMANS en vele andere kundige ornithologen het slachtoffer zijn geworden van dezen Franschen guit!

Amsterdam, 22 Maart 1923.

A. E. H. SWAEN.

Boekbespreking.

Amid snowy wastes. Wild life on the Spitsbergen Archipelago, by SETON GORDON, F.Z.S., with two maps and 114 illustrations from photographs by the Author. Cassel and Co, Ltd., London, Toronto and Melbourne, 1922. 206 pag. 15 sh.

Het is voor ondergeteekende een groot genoegen dit keurig uitgevoerde boek van den photograaf van de Oxford University Expedition to Spitsbergen hier aan te kondigen. Het werk geeft geen uitvoerige beschrijving van de expeditie zelf: slechts de persoonlijke indrukken en waarnemingen van den schrijver worden gegeven. Een zuiver wetenschappelijke bewerking van de Avifauna van dezen zoo noordelijk gelegen Archipel zal men er ook niet in aantreffen ¹⁾: het is er den schrijver slechts om te doen den lezer een beeld te geven van de prachtige natuur en van de rijke dieren- en plantenwereld van dit gebied, waarvan hij de aan de Westkust gelegen fjorden en een deel van de Noordkust bezocht in Juni en Juli 1921. En hierin slaagt hij m. i. volkomen.

Daar de vogels in de dierenwereld van Spitsbergen een eerste plaats innemen, spreekt het van zelf, dat de schrijver, reeds bekend door zijn levendige beschrijvingen van de vogelwereld van de Schotsche Hooglanden en Kusten, aan hen het grootste gedeelte van zijn boek wijdt.

Ik wil hier niet alle vogelsoorten opnoemen, die door den schrijver beschreven worden. De 20 à 25 regelmatig in Spitsbergen broedende soorten worden uitvoerig en op vlotte wijze behandeld: enkele hoofdstukken handelen over de vogels van de kleinere, voor de kust of in de fjorden gelegen eilanden, van de vogelbergen, en van de toendra's; speciale hoofdstukken worden gewijd aan de zeer zeldzame Brandgans (*Branta leucopsis*), waarvan de expeditieleden de kleine broedkolonie bij de Advent Baai, in 1907 door KOENIG ontdekt, bezochten, aan de Kleine Rietgans (*Anser brachyrhynchus*), aan

1) Van de hand van den leider van bovengenoemde expeditie, Rev. F. C. R. JOURDAIN zal binnenkort een wetenschappelijk werk over de Avifauna van Spitsbergen verschijnen.

den Steenlooper, waarvan een kolonie bij de Liefde Baai ontdekt werd, aan de Eidereend van Spitsbergen (*Somateria mollissima borealis*), den Paarse Strandlooper, de Kleine Alk en de Franjepoot (*Phalaropus fulicarius Jourdaini*). De beschrijving van zijn ontdekking van donsjongen van den Bontbekplevier bij de Advent Baai, waarvan het broeden nog niet op Spitsbergen geconstateerd, wel vermoed was, is vooral van ornithologisch standpunt gezien belangrijk.

In al deze hoofdstukken vertelt schr. tevens op boeiende wijze over het Poollandschap met zijn hooge bergen, zijn groote, in de dalen en op de bergen gelegen gletschers, zijn uitgestrekte toendra's en zijn breede fjorden. In sommige van zijn natuurbeschrijvingen is hij zelfs op zijn best.

Het werk is geïllustreerd met zeer vele fraaie vogel- en natuurkijken, die op goed papier buiten den tekst zijn gedrukt. Speciaal wil ik hier de aandacht vragen voor zijn mooie serieën van photo's van den broedenden Steenlooper, den Paarse Strandlooper en de Franjepoot. Van de landschapsphoto's zijn vooral die van de Magdalena Baai, de indrukwekkendste baai van de Westkust van den Archipel, bijzonder mooi.

Kortom, voor dengeen, die zich wil oriënteren over het vogelleven en de natuur van Spitsbergen, is dit een zeer aanbevelenswaardig boek. Enkele biologische onjuistheden verraden, dat hier niet de vak-zoöloog aan het woord is. Zeer ongewoon is het ook, dat alle wetenschappelijke namen met kleine letter geschreven worden. Deze kleinigheden doen echter aan het geheel niets af.

April 1923.

G. J. VAN OORDT.

Verslag der Wetenschappelijke Vergadering,

gehouden in het Sociteitsgebouw der Diergaarde te Rotterdam,
op 3 December 1922.

Aanwezig zijn: de Heeren Dr. J. BÜTTIKOFER, Voorzitter; Dr. L. F. DE BEAUFORT, Secretaris; Prof. Dr. E. D. VAN OORT, J. H. JURRIANSE, J. E. JURRIANSE, P. L. STEENHUIZEN, A. POT, P. W. VAN DER BURG, J. STOFFEL, Dr. C. EYKMAN, J. DRIJVER, F. P. JELIER, O. A. VERWEY, F. W. BURGER, P. LELS, Mr. P. G. VAN TIENHOVEN, Dr. JAC. P. THIJSSSE, J. H. PELLINKHOF, MEV. VAN OORT en Mej. J. C. POLENAAR.

Afwezig met kennisgeving: de Heer en MEV. WIGMAN en de Heeren W. H. DE BEAUFORT en A. A. VAN PELT LECHNER.

De Voorzitter opent de vergadering en wenscht den Heer THIJSSSE namens de Vereeniging geluk met zijn benoeming tot doctor honoris causa.

De Secretaris doet mededeeling van een ingekomen circulaire van den Heer CHANCE, den bekenden Koekoek-waarnemer in Engeland, waarbij deze alle ornithologen uitdaagt de door hem gedane waarnemingen omtrent den Koekoek (*Cuculus canorus* L.) te weerleggen.

Vervolgens krijgt de Heer THIJSSSE het woord, die wijst op den achteruitgang van den IJsvogel (*Alcedo ispida* L.) in ons land. In Kennemerland zijn er thans 2 à 3 broedende paren, tegen vroeger 10. Aan de vischkwekerijen worden de dieren weggevangen, 50—60 per jaar aan één kwekerij. Het is noodig meer gegevens omtrent het voorkomen dezer soort te verkrijgen; ook omtrent hun voedsel.

De Heer LELS heeft altijd IJsvogels in zijn tuin, maar nog nooit een nest gevonden.

De Heer VAN OORT vraagt wat er gebeurt met de op de kwekerijen gevangen IJsvogels.

De Heer DRIJVER deelt mede wat „Vogelbescherming” tot nog toe in verband met de IJsvogelkwestie deed. Er is den kweekers gevraagd wat er met de bemachtigde exemplaren gedaan wordt, maar er is nog geen antwoord ingekomen.

De Voorzitter acht het van belang te weten wanneer de IJsvogels worden gevangen.

De Heer VAN OORT zegt in Augustus steeds jonge IJsvogels te

krijgen, die blijkbaar rondzwerfen, misschien door de ouders verjaagd worden.

De Heer VAN TIENHOVEN wijst er op, dat er nooit meer dan één IJsvogel tegelijk op de kweekerijen vischt. Eerst als dat exemplaar is weggevangen, verschijnt er een tweede. Door dien eerste te laten leven, wordt de schade dus niet grooter.

Na eenige discussie wordt besloten af te wachten wat „Vogelbescherming” verder te weten zal komen. Een oproep zal in „Ardea” geplaatst worden, om waarnemers uit te noodigen gegevens omtrent voorkomen, broeden en voedsel van den IJsvogel mede te deelen. Verder zal den Heer W. H. DE BEAUFORT, Commissaris van de Ned. Heidemaatschappij worden gevraagd stappen bij de Directie te doen, die er toe leiden, dat de gevangen IJsvogels naar het Museum te Leiden voor onderzoek gezonden worden.

De Heer DRIJVER deelt mede, dat een Bergeend [*Tadorna tadorna* (L.)] met jongen op Texel een verkeerde richting insloeg, waardoor twee jongen in een sloot verdwaalden. Een Scholekster (*Haematopus ostralegus* L.) trad nu als pleegouder op. Half Juli kon men de Bergeendjes dezen Scholekster zien volgen. Trok laatstgenoemde een worm uit den grond, dan aten de Bergeenden dien op.

Verder deelt spreker mede, dit jaar reeds op 16 September twee Sneeuwgorzen [*Passerina nivalis* (L.)] op Texel te hebben waargenomen.

De Heer STEENHUIZEN zegt, dat bij Monnikendam 2 Zeearenden [*Haliaëtus albicilla* (L.)] zijn waargenomen, waarschijnlijk ook een te Egmond. Verder moet ook te Laren een zéér groote roofvogel zijn gezien.

De Heer DRIJVER wijst er op, dat Buizerden, ja zelfs Mantelmeeuwen „arenden” worden genoemd.

De Heer EYKMAN zegt, dat volgens een krantenbericht in Zeeuwsch-Vlaanderen een Vale Gier (*Gyps fulvus* Habl.) zou zijn gezien.

De Heer VAN OORT kan zulks bevestigen. Het is het derde in ons land waargenomen exemplaar.

De Heer LELS deelt mede, een paartje Boschuilen [*Syrnium aluco* (L.)] in zijn tuin gehad te hebben, hetwelk evenwel niet broedde.

De Heer EYKMAN zegt, dat deze soort op het eiland van Dordrecht en in den Alblasserwaard algemeen is.

Na de pauze deelt de Heer JURRIANSE mede dat op een opgespoten poldertje bij Rotterdam Lepelaars (*Platalea leucorodia* L.) zijn gezien.

De Heer DE BEAUFORT doet een mededeeling namens den Heer MAX WEBER over een Tamme Ganzen-paar (*Anser domesticus* Briss.), dat te Eerbeek tweemaal broedde. Het tweede legsel bestond uit 5 eieren; twee waren onbevruucht; 3 jongen kwamen op 24 October uit; op het oogenblik is nog één jong in leven. Volgens WRIGHT's „Illustrated Book of Poultry” is het tweemaal broeden van Ganzen een uitzondering.

De Heer EYKMAN deelt mede een vleugel van de Zwarte Zeekoet [*Cephus grylle* (L.)] op het strand gevonden te hebben.

De Heer VAN DER BURG bericht over een nest van den Appelvink [*Coccothraustes coccothraustes* (L.)] te Delden.

Ten slotte vermeldt de Heer PELLINKHOF een en ander over een verstoord nest van het Barmsijsje [*Acanthis flammea flammea* (L.)] bij Nijmegen.

Naar aanleiding van deze mededeeling merkt de Heer VAN OORT op, dat door den Heer COLLOT D'ESCURY deze soort eenige jaren 's zomers te Oostvoorne is waargenomen.

Hierop wordt de vergadering na rondvraag door den Voorzitter gesloten.

De rui van *Uria troille* (L.).

DOOR

JAN VERWEY.

De voorjaarsrui der Zeekoeten [*Uria troille* (L.)] vervroegt zich tijdens de 3 eerste levensjaren der dieren regelmatig (zie vorig Ardea-nummer); evenzoo (zie later) verlaat de herfst rui zich. De 3 eerste jaren verkort de winterrustperiode van den rui zich dus steeds en dit gaat zoover, dat de herfst rui tenslotte nog niet is afgelopen als de voorjaarsrui begint; wij zien dan dus gedurende zekeren tijd twee ruien naast elkaar verloop en:

Winter	Einde v. d. herfst rui	Begin v. d. prachtkleedrui	Rusttijd
1ste		begin Maart tot einde Maart	minstens 4 maanden
2de	einde November tot half Januari	half Januari tot half Februari	0—2½ maand
3de of volgende	half December tot half Januari	half November tot half Januari	negatief tot 1 maand

Dit wordt mogelijk gemaakt door een twee-deeling van den lichaamsveergroei, waarbij het prachtkleeddeel (de kop en een deel van den nek) klaar is vóór het rompdeel; zoodat de romp nog zijn herfst rui vertoont, wanneer kop en nek opnieuw in het prachtkleed omkleuren. Het oogenblik waarop de voorjaars- naast den herfst rui begint op te treden, noem ik het keerpunt van den rui.

Behalve bij de Zeekoet, vinden we het verschijnsel, niet steeds ongewijzigd, bij de Alk (*Alca torda* L.), de Duikers (genus *Colymbus* L.) en waarschijnlijk alle Futen (genus *Podiceps* Lath.). Zij vertoonen waarschijnlijk alle in zekeren zin verlaten, resp. vervroeging van den rui; bij niet alle intusschen komt het tot werkelijk over elkaar vallen van twee ruien.

Bij de Duikers schijnt het keerpunt pas in Februari of zelfs in Maart te kunnen vallen; bovendien is bij hen de rui bij de oudere

vogels onvolkomen: enkele prachtkleedveeren blijven regelmatig ongeruid. Dit feit werkt met het eerste (het samenvallen van twee ruïen) er toe mede, het winterkleed te onderdrukken.

Onvolkomen rui is vrij algemeen bij soorten die twee maal per jaar ruïen; steeds is dan de voorjaarsrui de onvolkomene. Bij vogels die slechts eens per jaar ruïen, is onvolkomen rui veel zeldzamer; het bekendst stellig bij onze gewone kippen, wanneer ze 3 of 4 jaar oud worden. Intusschen komt onvolkomen rui ook bij eens per jaar ruiende wilde vogels voor, want twee maal kon ik hem vaststellen bij *Fulmarus glacialis* (L.), waar hij ongetwijfeld bij oudere vogels vrij algemeen, zoo niet algemeen, is.

Waaraan kan een dergelijke onvolkomen rui nu te wijten zijn? Zoowel bij jonge als bij oude Zeekoeten bestaat een zeer sterk verband tusschen rui en geslachtsklierontwikkeling; zelfs bij vogels in hun eerste lente, die den daarop volgenden zomer niet tot paring komen. Dit samengaan van rui en gonadenontwikkeling kan een gemeenschappelijke oorzaak hebben, een slechte fysieke toestand kan beide laat doen zijn. Doch het zou ook kunnen zijn — en hiervoor lijken me verscheidene dingen te pleiten — dat de rui zich min of meer als secundair geslachtskenmerk liet beschouwen, waarbij hij zou beginnen bij een bepaalden toestand der geslachtsklieren, wakker geroepen door stoffen die van hen uitgaan. Zoo vaak is de huid een plaats waar secundaire geslachtskenmerken worden geuit; denken we b.v. aan de pigmentatie bij Amphibiën en Visschen en den haargroei bij Zoogdieren en Mensch.

Verleidelijk is het, bij deze ineretie te denken aan de veel besproken cellen van LEYDIG, hoewel STIEVE's onderzoek bij den vorm *collaris* (Drummond) van *Colaeus monedula* (L.) niet waarschijnlijk maakt dat de interstitiële cellen bij vogels van invloed zijn op de secundaire geslachtskenmerken, doch dat veeleer de geslachtszellen zelf de inereiten afscheiden.

De verschijnselen die optreden na castratie van hoenders schijnen in het algemeen voor mijn veronderstelling te pleiten.

Andere waarnemingen, aan ruiende Zeekoeten gedaan, brengen me er echter toe, de interne secreten niet alleen den prachtkleed-rui te laten wakker roepen, doch hen — althans bij de oude Zeekoet — ook den herfstrui te laten beëindigen. Evenzoo zou ik de oorzaak van den onvolkomen rui van *Fulmarus glacialis* (L.) willen zoeken in een „uitgewerkten” toestand der geslachtsklieren, waarvoor eenigermate de omstandigheid zou pleiten, dat slècht ruïen bij enkele jaren oude kippen met slècht eierleggen samengaat, ter-

wijl de dieren overigens in blijkbaar uitstekenden physieken toestand verkeerden. En tenslotte zou langs dezen weg misschien de onvolkomen Duikerrui te verklaren zijn; vooral als wij bedenken, dat bij deze dieren moeilijk van te weinig voedingstoffen (verslechten physieken toestand) sprake kan zijn, daar zij zoo kort na het beëindigen van den herfststui hun voorjaarsrui al weer beginnen.

Hoewel er verscheidene feiten voor mijn veronderstelling pleiten, is het geheel weinig meer dan een mooie werkhypothese voor de komende jaren, daar microscopisch onderzoek het directe bewijs zal moeten geven.

Maart 1923.

Varia oologica

DOOR

A. A. VAN PELT LECHNER.

XII.

Een hoender-ras met blauwe eischaal.

In onze Wetenschappelijke Vergadering, op 12 November 1921 te Amsterdam gehouden, deelde ik met een enkel woord mede, dat op het Eerste Wereldcongres voor Pluimveeteelt ('s Gravenhage, 5—9 September 1921) Prof. SALVADOR CASTELLÓ CARRACAS een voordracht heeft gehouden over een hoender-ras [*Gallus inauris* (Castelló)]¹⁾ uit Chili, dat blauwe (bruin gevlekte) eieren legt. Ik voegde er de opmerking aan toe, dat het blauwe eischaal-pigment (oöcyaan) noch uit-, noch inwendig, ooit bij eieren van het geslacht *Gallus* en wel evenmin bij de wilde soorten als bij een der rassen van het tamme hoen, althans voor zooverre mij bekend, is aangetroffen.

Prof. CASTELLÓ, Directeur van de Kon. Spaansche Staatsschool voor Pluimveeteelt te Arenys de Mar (Barcelona) was zoo welwillend mij op mijn verzoek een der eischaalen (en eenige schaalstukken voor onderzoek), kort geleden door hem uit Chili ontvangen, te doen toekomen, vergezeld van een schrijven en een tijdschrift-nummer²⁾, waarin een artikel van zijn hand over het bovenbedoelde, zogenaamde Bolstaart-hoen voorkomt.

Aan dat artikel, alsmede aan het inmiddels verschenen Congres-verslag³⁾ ontleen ik het volgende.

Van het Chileensche Bolstaart-hoen, tot vóór korten tijd in Pluimveeteelt-kringen in Europa, zoowel als in Noord-Amerika nog onbekend, weten zelfs de Zuid-Amerikaansche fokkers nog maar heel weinig af.

1) Feitelijk zou deze naam moeten luiden: *Gallus domesticus inauris* (Castelló).

2) Mundo Avicola, I, 2, pp. 37—39.

3) Transactions of the First World's Poultry Congress. Vol. I: Papers and Communications, pp. 59—62. Drukkerij „Floralia”, Assen (1923).

Het is o. a. gekenmerkt door het ontbreken der staart en de aanwezigheid van een veerbundel ter hoogte der ooren (*inauris* = oorring).

In 1914 zag Prof. C. bij een winkelier te Punta Arenas een groote hoeveelheid eieren, die hij toen voor eenden-eieren hield. „U vergist zich” — zeide de winkelier — „het zijn alle hoender-eieren en U zal ze, terwijl U in Chili vertoeft, nagenoeg overal zien, want het aantal hoenders, dat eieren van deze kleur legt, is héél groot.”

Niet alleen *Gallus inauris* — zegt Prof. C. dan ook — maar de meeste Chileensche staartlooze hoenders, en zelfs vele van de Creoolsche rassen met staart in Chili, leggen blauwe, hemelsblauwe of groenachtig blauwe eieren (elders noemt Prof. C. ze ook lelie-blauw), die soms bruinachtige stippen of vlekken dragen, zooals bij het Kalkoen-ei voorkomen.

Ook onder de inboorlingen en Indiaansche stammen van Araucania trof hij in overvloed staartlooze, met min of meer geprononceerde oorveeren voorziene hoenders aan, die bijna alle een blauw of groenachtig-blauw ei leggen. Ook in andere landen van Zuid-Amerika (Bolivia, Peru, Columbia, Ecuador), naar het Noorden tot aan het Panama-Kanaal toe, komen dergelijke hoender-eieren voor.

In Zuid-Chili treft men zoowel effen als gevlekte eischalen aan; op de breedte van het Panama-Kanaal worden uitsluitend effen gekleurden gevonden.

Naar het oordeel nu van Prof. C. kan men de blauwe eischalkleur noch aan het klimaat, noch aan het voedsel toeschrijven.

„Les races européennes, qu'on importe au Chili” — zegt Prof. C. in zijn schrijven van 23 November 1922 — „continuent à donner les oeufs blancs ou roussâtres habituels dans leurs races, mais si leur descendance se mélange avec la vieille poule du pays, on retrouve chez elle la coquille bleue des ancêtres. Les oeufs bleus sont connus au Chili de temps immémoriaux, mais jamais personne n'avait donné de l'importance à cela”.

Zeker is het — zegt Prof. C. — dat de Spanjaarden het Castiliaansche hoen naar Chili hebben overgebracht, en dat door kruising met het inheemsche hoen het Creoolsche ras ontstond, waarin de karakteristieke eigenschappen van dat inheemsche hoen praedomineeren, vooral wat de blauwe kleur der eischaal betreft, die — zoo concludeert Prof. C. ten slotte — als een overgeërfd kenmerk van de onbekende, wilde stamsoort moet beschouwd worden, die, min of meer door

de Indianen tot huisdier gemaakt, in ver verwijderde tijden in Amerika heeft geleefd.

Beschrijving der eischaal (naar het eenige, te mijner beschikking staande voorwerp). **Vorm:** stomp-ovaal. **Afmetingen:** 53×40 mm. **Gewicht:** 4.445 gr. **Textuur¹⁾:** fijn gegranuleerd; porieën zéér variabel, de meeste wit gevuld; de schaal voelt glad aan; tamelijk glanzend. **Kleur:** zeegroen²⁾; bij doorvallend licht: licht smaragd-groen³⁾; alle kalklagen zijn, tot aan het binnenvlies toe, door oöcyaan licht-azuurblauw gekleurd. **Opperhuidje (*cuticula*):** aanwezig; van een zeegroen pigment als het ware doortrokken, spreidt het zich over de opperste kalklaag uit en geeft zodoende de buitenste kleur aan het ei.

Onder de schaalfragmenten, die ik ontving, tref ik, behalve opvallende verschillen in den bouw der porieën, ook variatie in glans en kleurtint aan. Alle schaalstukken, zoowel als de bovenomschreven eischaal, vertoonen onmiskenbaar overeenkomst met die van verschillende hoender-rassen, die ik ermede vergeleek, terwijl de fijnere, vooral door den bouw der porieën, heel dicht de eischaal van *Phasianus colchicus* L. naderen.

Stelt men zich de vraag: welke kleur droeg de eischaal van de onbekende stamsort van het *inauris*-ras, dan is daarbij een tweede vraag, namelijk of daar, waar thans een bruine schaal-vlekking of -stippeling optreedt, deze wel afkomstig zou zijn van de wilde stamsort en niet van het (de) ingevoerde ras (rassen), waarmede kruising heeft plaats gehad, wellicht niet ongewettigd.

---

1) Type 9 van SZIELASKO (Journ. f. Ornithol., 1913. Taf. 1).

2) SACCARDO's *glaucus*. Chromotaxia. Ed. altera. Tab. II, 38.

3) SACCARDO's *prasinus*. L. c. Tab. II, 36.

Arnhem, Juni 1923.

Trekwaarnemingen op het lichtschip „Schouwenbank”, van 16 tot 28 Mei 1923.

DOOR

G. TRAANBERG.

Het lichtschip „Schouwenbank” bevindt zich 11 Engelsche mijlen benoordoosten den vuurtoren van West-Schouwen en slechts bij regen en mist zijn de hooge, witte duinen van Schouwen overdag onzichtbaar.

Hoewel mijne waarnemingen laat in den tijd plaats hadden, meende ik, dat door het abnormaal koude weder der eerste helft van Mei, vele soorten vogels ook later zouden doortrekken naar hunne Noord-Europeesche broedplaatsen.

Mijn veronderstelling, dat het weder toch eindelijk wel ten goede zou veranderen, leed ongelukkiger wijze leelijk schipbreuk, want practisch maakte ik geen enkelen dag met gunstig „trekweer” mede.

Bovendien was het zicht elken nacht zeer goed en behalve tijdens regenbuien, waren de vuurtorenlichten van Goeree, Schouwen en West-Kapelle steeds te zien, welke omstandigheid er veel toe zal hebben bijgedragen dat geen enkele vogel 's nachts bij ons licht werd waargenomen. Doch daarenboven is het draailicht van „Schouwenbank” slechts 12 stuks verouderde petroleumlantaarns rijk, met zeer eenvoudige, verzilverd-koperen reflectors zonder prisma-versterkers. En dit terwijl het draailicht van West-Kapelle in sterkte de Brandaris en IJmuiden evenaardt met een lichtsterkte van 15.000—30.000 kaars! Alleen in mistnachten en bij motregen, als de vogels door den misthoorn worden aangetrokken, lijkt mij de lichtkracht voldoende om vogels te laten aanvliegen.

De trekvogels, die in België de kustlijn in noordoostelijke richting volgen, krijgen even voorbij Zeebrugge den breeden zeearm der Schelde plotseling vóór zich, doch worden ongetwijfeld 's nachts bij helder weer door het licht van West-Kapelle over de veel besproken Wielingen, Deurlo en Oostgat geloodst, terwijl zij de sterke kustlichten slechts voor het volgen hebben om veilig de zeearmen van

Zeeland en Zuid-Holland over te steken en via het kustlicht Hoek van Holland de nu ongebroken kustlijn tot den Helder te kunnen volgen.

Dit is volgens mijn opinie de normale trekweg van vele vogelsoorten, doch anders wordt de toestand wanneer zij boven de zee-gaten door mist, motregen of zeedampen overvallen worden.

Wanneer zij de aansluiting België—Walcheren of Walcheren—Schouwen missen, bestaat de kans, dat zij boven de Noordzee komen en de vogels, die toevallig in de buurt van het lichtschip komen, worden door den misthoorn en het licht naar het lichtschip aangetrokken.

Ook mogen we verwachten dat er trek plaats vindt van en naar Engeland en het is zeker dat sommige dezer trekkers het lichtschip passeeren en bij vermoeidheid daar even komen uitrusten.

De lichtschipbemanning deed mij dan ook enthousiaste verhalen, dat in September en Februari het schip vaak wemelde van allerlei trekvogels en uit enkele min of meer juiste kleur- en grootte-omschrijvingen maakte ik op, dat dikwijls Vinken, Ringmussen, Leeuweriken en Goudhaantjes aan boord kwamen, terwijl Waterhoentjes, Meerkoeten en enkele soorten waadvogels soms, door het licht gedood, aan dek werden gevonden. Ik schenk echter nooit veel waarde aan leekenpraatjes, want op het ss. „Gelria” ontving ik eens in de Golf van Biscaye een Kwartel, die door den vinder stellig voor een „Sperwer” werd gehouden!

De bemanning van het lichtschip noemde alle vogeltjes met een spitsen snavel „venijnvretertjes”, omdat zij insecten eten!

Ik stak in den morgen van 17 Mei met het transportvaartuig „Coertzen” te Vlissingen van wal met de 10 man sterke aflossing en proviand voor het lichtschip „Schouwenbank” aan boord.

Hevige hagelbuien, vergezeld van onweder en een krachtigen zuidwestelijken wind, veraangenaamden nu juist den overtocht niet en van vogels-waarnemen was geen sprake.

Hieronder laat ik mijne waarnemingen volgen, waaraan ik zou willen toevoegen, dat de gemiddelde luchttemperatuur tijdens mijn verblijftijd 11° C. bedroeg.

1923.

Mei 18. — Wind Noordwest; meest betrokken lucht en vrij koud.

Geen vogels gezien.

Mei 19. — Wind West. 's Morgens vroeg zon, doch later betrokken.

Er komen 2 troepjes van $\pm$ 15 Zwarte Zeeëenden [*Oidemia nigra* (L.)] langs, die in snelle vlucht in noordoostelijke richting verdwijnen. Tweemaal een jonge Jan van Gent [*Sula bassana* (L.)], visschend langs.

Mei 20. — Sterke Zuidwestelijke wind.

Behoudens enkele visschende Sterntjes (Vischdief en Groote Stern, die op het naburige Schouwen broeden), niets waargenomen.

„ 21. — Wind Westzuidwest, betrokken lucht.

8.30 v.m. 1 Boerenzwaluw (*Hirundo rustica* L.) komt langs, doch verdwijnt in zuidwestelijke richting.

Een oude Jan van Gent passeert in noordoostelijke richting.

1.30 n.m. 2 Boerenzwaluwen $\rightarrow$ N.O. Om 2 n.m. komt een ♀ Tapuit uit het Oosten en strijkt in een reddingboot, waar zij uit den wind uitrust. 't Is een groot exemplaar en zij staat parmantig, recht op, hoog op de pooten. Ik houd het dier stellig voor den Groenlandschen vorm [*leucorrhoea* (Gm.)]. De vogel was tot 3.30 n.m. aan boord en vloog met een langen boog aanvankelijk Zuidwest, doch draaide West bij en raakte daarna uit het zicht. 's Avonds lang aan dek geluisterd naar overtrekkers, doch alleen om 11.30 n.m. Oeverlooper (*Tringa hypoleuca* L.) hooren overtrekken, die in noordoostelijke richting verdwijnt.

„ 22. — Wind Zuidwest en tot 9 uur v.m. zon; daarna regenluchten.

9.30 v.m. 3 Boerenzwaluwen passeeren, doch in zuidwestelijke richting.

„ 23. — Sterke Zuidwestelijke wind met dezelfde regenluchten van gisteren; in den middag liep de wind naar het Noorden en regende het hard.

11 v.m. komt een Akkerleeuwerik (*Alauda arvensis* L.) aan boord en zoekt een stil, beschut plaatsje op den „bak”. Na eenigen tijd vliegt de vogel in oostelijke richting weg.

11.15 v.m. 2 Boerenzwaluwen langs, die in westelijke richting verdwijnen.

11.45 v.m. Weer 2 Boerenzwaluwen langs, die ook naar het Westen vliegen.

„ 24. — Wind Noordoost; zon, doch koud.

7.30 v.m. 1 Boerenzwaluw $\rightarrow$ N.O.

11.20 v.m. 1 Boerenzwaluw $\rightarrow$ N.O.

's Avonds windstil en 's nachts lang geluisterd, maar geen vogelgeluid gehoord.

„ 25. — Wind weer Zuidwest, doch aanvankelijk zon.

Om 4.20 v.m. zwemt een Zeekoet [*Uria troille* (L.)] langszij, die veel teer op de borst heeft en dat probeert er af te pikken. Toch duikt de vogel nog en ik zie hem zelfs tweemaal met een vischje boven komen.

- 8.20 v.m. 1 Boerenzwaluw → Z.W.
- Mei 26. — Zwakke wind, Noordnoordoost, zon.
 De geheele morgen stellige, doch zeer zwakke Sterntjestrek → N.O., in paren en troepjes van 3 tot 7 stuks. 't Gros bestaat uit Vischdiefjes (*Sterna hirundo* L.), doch ook enkele Groote Sterns (*Sterna sandwicensis* Lath.) passeeren.
 11.40 v.m. 1 Zwarte Stern [*Hydrochelidon nigra* (L.)] vliegt in snelle, rechte vlucht naar het Westen.
 Een Duiker (*Colymbus*-species) passeert in noordoostelijke richting op te grooten afstand om met zekerheid de soort vast te stellen, evenals 's middags weer een Duiker, die ook in snelle vlucht in noordoostelijke richting zich voorthaast.
 5.35 n.m. Een steltlooper (waarschijnlijk Oeverlooper) passeert vlak over het water → N.O.
- „ 27. — Wind Noord, doch 's avonds Zuidwest.
 9.50 v.m. 3 Boerenzwaluwen in oostelijke richting langs.
 12.15 n.m. 2 Boerenzwaluwen passeeren → West.
 12.45 n.m. 1 Gierzwaluw [*Apus apus* (L.)] komt recht uit zee vliegen en verdwijnt in de richting van Schouwen. 's Nachts geluisterd in den helderen maneschijn, maar geen vogel hooren roepen.
- „ 28. — Wind Noordnoordoost. De dag begint met prachtig, zonnig weer, doch tegen 10 betreft de lucht en 11 uur valt motregen.
 9.15 v.m. ± 15 Zwarte Zeeëenden passeeren → N.O. Precies 12 uur komt een ♂ Sijs [*Carduelis spinus* (L.)] aan boord, doch doordat iemand hem probeert te vangen, vliegt de vogel naar de in de nabijheid kruisende loodsboot. Om 2.30 n.m. komen 2 Ringmusschen [*Passer montanus* (L.)] aan boord, die op een beschut plaatsje tegen den lichtmast voor den regen schuilen. Ik zie ze paren! Omdat de wind steeds sterker wordt, komt de loodsboot mij afhalen om 4 uur n.m. en juist als ik in de sloep zit, vliegt een vogeltje op het lichtschip toe, doch door de deining kon ik mijn kijker niet gebruiken, zoodat ik de soort niet heb kunnen vaststellen.

Misschien mag ik deze gelegenheid te baat nemen om mijn oprechten dank uit te spreken voor de medewerking en hartelijkheid bij de bemanning van „Schouwenbank” ondervonden en in 't bijzonder ben ik den kapitein, den heer L. A. VAN HOEKE, zeer veel dank verschuldigd, evenals den heer VAN HOEPEN, kapitein der loodsboot N°. 9.

Juni 1923.

Verslag der Wetenschappelijke Vergadering,

gehouden te Leiden op 30 Maart 1923 in het Rijksmuseum
van Natuurlijke Historie.

Aanwezig zijn de Heeren Dr. J. BÜTTIKOFER, Voorzitter, Dr. L. F. DE BEAUFORT, Secretaris, P. W. v. D. BURG, Dr. JAC. P. THIJSSSE, Prof. Dr. E. D. VAN OORT, Mr. P. G. VAN TIENHOVEN, Mr. C. H. THIEBOUT, A. M. L. RÜMKE, G. ROOSEBOOM, P. LELS, A. POT, D. BAKKER, A. A. TJJTTES, W. VAN HARENCARSPÉL, P. L. STEENHUIZEN, J. H. JURRLAANSE, Dr. K. KUIPER, A. J. DE LORM, G. A. BROUWER, F. W. BURGER, D. TOLLENAAR, J. VERWEY, MEV. VAN OORT, MEV. LELS en als introducée Mej. ATIE SENF.

Van de Heeren A. A. VAN PELT LECHNER, F. K. BARON VAN DEDEM en W. H. DE BEAUFORT is bericht van verhindering ingekomen.

Nadat de Voorzitter de vergadering heeft geopend, krijgt de Heer VERWEY het woord om een voorstel toe te lichten, schriftelijk bij het Bestuur ingediend en strekkende om voor elke vergadering een spreker uit te noodigen en het te behandelen onderwerp op de convocatie te vermelden. Na eenige gedachtenwisseling wordt besloten om voortaan in den regel den tijd vóór de pauze te bestemmen voor een door een der leden te houden voordracht, die op de convocatie zal worden aangekondigd, terwijl na de pauze gelegenheid zal zijn tot het doen van kleinere mededeelingen.

Vervolgens doet de Heer VERWEY een mededeeling over den rui van *Uria troille* (L.), in deze aflevering in extenso opgenomen.

Na de pauze doet de Heer v. D. BURG een mededeeling over een laten trek van Kraanvogels [*Grus grus* (L.)], nl. op 25 Maart. Ook den Heer BLAAUW te Nijmegen is volgens ingekomen bericht de ongewone voorjaarstrek dezer vogels opgevallen. De Voorzitter heeft daaromtrent ook een bericht ontvangen uit Deyl, waar op 20 Maart Kraanvogels werden gezien. De Heer THIEBOUT deelt mede, dat ook te Wijhe vermoedelijk Kraanvogels zijn gezien.

De Heer THIJSSSE heeft in het afgelopen najaar in de duinstreek een ongewoon groot aantal Keepen (*Fringilla montifringilla* L.) waargenomen; in het Bloemendaalsche Bosch zeker wel 2000. Zij verdwenen half November en keerden begin Februari weer terug. Ook

in Z. Deutschland en Zwitserland zijn fabelachtige aantallen dezer vogels waargenomen.

Andere, ter vergadering aanwezige leden hebben in hun omgeving niets van een bijzonderen Keepen-trek bespeurd. De Heer TITTES meent zelfs, dat er te Driebergen minder waren dan in andere jaren. De Heer TIMEBOUT zag er velen in de vorige week te Brussel. De Heer VERWEY heeft op den najaarstrek niets abnormaals kunnen ontdekken; eerder waren er minder dan meer trekkers.

De Heer VAN OORT laat eenige inlandsche vogels zien, door het Rijksmuseum in den laatsten tijd ontvangen, nl. *Branta ruficollis* (Pall.), *Numenius tenuirostris* (Vieillot), *Aythya nyroca* (Güld.) $\times$ *Aythya ferina* (L.), een isabelkleurige *Mareca penelope* (L.), het eenige, met zekerheid bekende inlandsche exemplaar van *Surnia ulula* (L.), een *Otis tarda* (L.), een jong van *Tringoides hypoleucos* (L.), afkomstig van de oevers van de Waal, een jong van *Scolopax rusticola* L., van Woensel, een kleurvariatie van den Kramsvogel (*Turdus pilaris* L.), een exemplaar van *Stercorarius skua* (Brünn.) en een interessante hybride van Huismusch en Ringmusch [*Passer domesticus* (L.) $\times$ *P. montanus* (L.)]. Een collectie vogels uit Midden-Celebes, verzameld door Dr. KAUDERN, geeft spreker aanleiding een overzicht te geven van de avifauna van dat eiland, waarbij talrijke soorten uit de rijke collectie van het Museum vertoond worden.

De Voorzitter zegt den Heer VAN OORT dank voor wat door hem is vertoond en medegedeeld, zoowel als voor de gastvrijheid, aan de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging in het Museum betoond.

Nadat de Heer VAN TIENHOVEN nog iets heeft medegedeeld over de vangst van Kieviten [*Vanellus vanellus* (L.)] in Noord-Frankrijk, sluit de Voorzitter de vergadering.

Korte Mededeelingen.

NOG EENS OVER BASTAARD-EENDEN.

In den X^{den} jaargang (bldz. 190) van „Ardea” deelde ik mede hoe een ♂ wintertaling paarde met een ♀ pijlstaart-eend en hoe het halfbloed product, zijnde een wijfje, weder paarde met zijn vader den wintertaling, en hoe daarvan een aantal jongen kwamen, die van volbloed wintertalingen niet zijn te onderscheiden.

Voor enkele jaren paarde een oud ♂ Chileensche geelbektaling (*Nettion flavirostris*), dat ik in 1911 uit Zuid-Amerika medebracht, met een ♀ roodbekeendje (*Pocilonetta erythrorhyncha*) uit Zuid-Afrika.

Het resultaat was een jong, dat een wijfje bleek te zijn en dat in uiterlijk, zooals te verwachten was, het midden hield tusschen een geelbekje en een roodbekje. Dit wijfje, dat dus een halfbloed was, paarde later met haar vader, den Chil. geelbektaling, legde een aantal eieren en broedde zes jongen uit.

Het geheele geval was dus een herhaling van hetgeen met den wintertaling ♂ × pijlstaart-eend ♀ gebeurde.

Hoe zagen nu die jongen er uit?

Volgens het „recept” wintertaling × pijlstaart-eend zouden zij aan hun vader en grootvader, den Chil. geelbektaling, gelijk moeten zijn. In werkelijkheid was dit echter niet het geval.

In het eerste vederkleed waren zij vrijwel gelijk aan een jongen Chil. geelbektaling, behalve dat de bek niet voldoende geel was.

Later, toen zij uitgeruid waren, waren zij evenwel nog zéér duidelijk te onderscheiden van een volbloed Chil. geelbektaling en kon men het kleed van het Z. Afrikaansche roodbekje er nog duidelijk in terug vinden.

Het eene exemplaar helde meer over naar den roodbek en het andere meer naar den geelbek, maar gelijk aan een Chil. geelbek was er geen één!

De kleur der bekken was bij den een meer geelachtig, bij den ander meer paars-roodachtig: zuiver geel was er geen een.

Wat leert men nu hieruit? Dat de natuur in dergelijke kruisingsgevallen zich niet aan vastgestelde regelen houdt en de uitkomst

dus niet door den mensch met behulp van een rekensommetje vooruit te bepalen is, zooals sommige menschen, die meer theorie dan praktijk hebben, ons zouden willen doen gelooven, al gebruikten zij voor hun rekensom nog zoo geleerde termen!

Tot in de kleinste détails was alles met den Chil. geelbektaaling en het Z. Afrik. roodbekje gelijk aan het vroeger gebeurde met wintertaling $\times$ pijlstaart-eend, en toch waren de uitkomsten geheel anders!

Gooilust, Maart 1923.

F. E. BLAAUW.

REMARKABLE BEHAVIOUR OF THE WHOOPERSWAN.

Among other statements about some interesting instincts and habitformation of birds ¹⁾, I gave some communications about the different ways in which some birds seek worms, either by „quaking” by means of one leg, kept in front, as *Vanellus vanellus* (L.) does, or by tripping or trampling on two legs, as may be seen of *Larus argentatus* (Brünnich), *Tadorna tadorna* (L.) and *T. tadornoides* Scat.

In connection herewith may be pointed to a remarkable behaviour of *Cygnus cygnus* L., which species breeds almost every year in the gardens of the Royal Zoological Society „Natura Artis Magistra” in Amsterdam ²⁾.

As soon as the young ones are hatched, the couple with their offspring are put into a separate paddock, which contains a round basin of about 60 c.M. deep, with an almost perpendicular wall.

If live *Daphnia*'s and *Cyclops* are put into this basin, the mother and her swanlets are able to slabber this food at the surface by means of their „sieve-bills”.

But when these small Crustaceans sink deeper, the swanlets however can by no means get at them.

Now our keeper and myself have repeatedly observed, that the mother-swan, on entering the basin with her young ones, and finding no *Daphnia*'s at the surface, made downward trampling movements with both legs (so not back-

1) „Ardea”, Jaargang XI, 1922, Afl. 1, pp. 23—40. Eenige merkwaardige instincten en gewontevormingen bij vogels, door A. F. J. PORTIELJE.

2) See about this subject: „Ardea”, Jaargang I, 1912, p. 87. Eenige mededeelingen over *Cygnus cygnus* L., door Dr. C. KERBERT.

ward swimming movements), by which movements an upward current of the water brought the *Daphnia*'s to the surface!

We did not yet notice this remarkable behaviour in the ♂, neither in any other Swans, Geese or Ducks. Now the Whooper ♂ stands sentry and defends his offspring, but does not hatch, nor is followed by the swanlets, at least in the first weeks.

Whether this behaviour is by Whooper — and perhaps also by other *Anseriformes* — exclusively familiar to the ♀, and this in the time that she is followed by the swanlets, still remains an open question.

Also remains undecided, whether this behaviour belongs to the inherited scheme of breeding-instincts, or — which is not likely — is to be considered as an individually acquired habitformation.

Juni 1923.

A. F. J. PORTIELJE,
Inspecteur Kon. Zoöl. Gen. „Natura Artis Magistra.”

Bladvulling.

(Een kleine aanvulling van mijn bijdrage in „Ardea” VII, pag. 99 e. v.).

In het 17de eeuwse reisboek ¹⁾ van GOTFR. HEGENITUS wordt ook melding gemaakt van het voorheen bij Zevenhuizen (Z. H.) gelegen bosch, waarin Kwakken, Aalscholvers, Lepelaars en Reigers nestelden. De schrijver deelt hierbij mede — wat ik elders nog niet vermeld vond — dat JACOBUS VI, Koning van Engeland ²⁾, jaarlijks uit dit bosch twee schepen vol met deze vogels, Aalscholvers uitgezonderd, naar Engeland zou hebben laten aanvoeren, wat met groote onkosten en moeite gepaard ging.

De geciteerde plaats luidt:

„Rex Britanniarum JACOBUS VI, binas naves dicitur harum avium, si tamen Scholfers excipias, singulis annis ex hoc nemore in Angliam non sine sumptu ac labore magno advehi jussisse”.

A. A. VAN PELT LECHNER.

---

1) Itinerarium Frisio-Hollandicum. Lugd. Bat., 1630. (p. 136).

2) Als koning van Engeland: JACOBUS I, als die van Schotland: JACOBUS VI; geb. 1566, overl. 1625.

Opgave van enkele ornithologische werken, in 1922 verschenen.

B.

- Baker, E. C. Stuart**, Game Birds of India, Burma and Ceylon. Vol. 1: Ducks and their allies (Swans, Geese and Ducks) 2nd ed. W. 30 col. pl. London, 1922.
- Bannermann, D. A.**, The Canary Islands. Their history, natural history and scenery. An account of an Ornithologist's camping trips in the Archipelago. W. 4 maps, 3 col. pl. and 81 illustr. London, 1922.
- Boubier, M.**, L'oiseau et son milieu. Paris, 1922.
- Brehm, E. A.**, Das Leben der Vögel. Bearb. u. herausgeg. von K. W. NEUMANN. 3 Bände. Leipzig (Reclam Univ.-Bibl.), 1922.

C.

- Chapman, A.**, Savage Sudan, its wild tribes, big game and bird life. W. 248 illustr. New York, 1922.
- Chubb, C.**, The Birds of British-Guiana. Based on the collections of F. W. Mc. COWELL. 2 vol. With col. pl. and fig. London, 1916—1921.

E.

- Elms, E. F. M.**, Our migrant birds and how to know them. London, 1922.

F.

- Fehring, O.**, Die Singvögel Mitteleuropas. M. 96 farb. Taf. und 17 Fig. Heidelberg, 1922.
- Friderich, C. G.**, Naturgeschichte der Vögel Europas. Neu bearbeitet von A. BAU. M. 35 Textbild., 551 farb. Abb. auf 50 Taf., 1 Taf. Raubvogel-flugbilder u. 2 Taf. Abb. von Vogeleiern. 6^e vermehrte Aufl. Stuttgart, 1922.

H.

- Hagen, W.**, Die deutsche Vogelwelt nach ihrem Standort. Ein Beitrag zur Zoogeographie Deutschlands und zugleich ein Exkursionsbuch zum Kennenlernen der Vögel. M. 74 Abb. u. 4 Taf. Magdeburg, 1922.

- Hagen, W.**, Unsere Vögel und ihre Lebensverhältnisse. Die Beziehungen des Vogels zu seiner Umwelt. M. 11 Abb. Freiburg i. Br., 1922.
Halliday, W., Wild Birds and their haunts. London, 1922.
Hodges, W., Sea and shore birds, and how to identify them. London, 1922.

J.

- Job, H. K.**, How to study birds. Practical guide for amateur birdlovers and camera hunters. W. illustr. London, 1922.
Job, H. K., The sport of bird study. W. illustr. London, 1922.

P.

- Plantenziektenkundige Dienst** (Uitgaven van den): Sterfte onder de Kerkuilen (*Strix flammea*) in 1922. Wageningen, Juli 1922.

R.

- Rörig, G.**, Vogelschutz. (Flugbl. Biol. R. Anst.). Berlin. Dahlem, 1922.

S.

- Schlegel, R.**, Die im Stadtgebiet Leipzig brütenden Vögel. Leipzig, 1922.
Schüz, E., Vogelbüchlein. Taschenbuch für Beobachtungsgänge. M. Abb. u. 2 farb. Taf. Stuttgart, 1922.
Specht, A., und Naumann, J. A., Die Vögel Europas. Gemeinverständliche Beschreibung von O. Buchner, E. Hartert u. a. ($\pm$ 25 Lief.). M. farb. Taf. u. Abb. Stuttgart, 1922—
Swarth, H. S., Birds and Mammals of the Stikine River region of North Brit. Columbia and Southeastern Alaska. (Univ. Calif. Publ.). Berkeley, 1922.

T.

- Tollenaar, D.**, Zangstatistiek en Zangverklaring (als resultaat van het „Ornithologisch Onderzoek“ in Nederland, I). Leipzig, 1922.

W.

- Wellmann, Fr.**, Vogelleben in Niedersachsen. 9 Skizzen. Bremen, 1922.
Wetmore, A., A study of the bodytemperature of Birds. (Smiths. misc. coll.). Washington, 1921.
Wolff, G., „Am Nest“. Ornithologische und photographische Studien. M. 33 Abb. auf 8 Taf. Berlin, 1922.

Z.

Zimmermann, R., Das Liebesleben der Vögel. Eine Einführung in das Fortpflanzungsleben der Brutvögel unserer Heimat. Mit 16 Abb. (Taf.) nach Naturaufnahmen. Dresden, 1922.

Zoologische Ergebnisse der WALTER STÖTZNERSCHEN Expeditionen nach Szetschwan, Ost-Tibet und Tschili auf Grund der Sammlungen und Beobachtungen H. WEIGOLDS. Leipzig, 1922.

Aves: KLEINSCHMIDT, O. u. WEIGOLD, H., *Corvidae*, *Certhiidae*, *Sittidae*, *Paridae*, *Cinclidae*. HARTERT, E., *Alaudidae* u. *Troglodytidae*. WEIGOLD, H., *Muscicapidae*.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

Jaargang XII.

December 1923.

Aflevering 2.

Eenige waarnemingen over den Roerdomp (*Botaurus stellaris* L.) gedurende den broedtijd

DOOR

C. G. B. TEN KATE, biol. cand.

(met Pl. I, fig. 1 en 2).

De Roerdomp is bij Kampen geen zeldzame vogel. Niet, dat hij er zoo veel voorkomt, maar toch is hij in alle rietvelden langs den IJssel en ook op 't Kampereiland, binnen- en buitendijks, te vinden.

Na den broedtijd, als de jongen groot zijn, trekken ze bij zonsopgang van zee naar hun rietvelden, die zich langs 't Eiland uitstrekken, terug; vooral dan zijn ze dus geregeld vliegend waar te nemen.

Het gemakkelijkst krijg je ze 's winters te zien, vooral bij strenge vorst; ze zijn dan ongewoon mak en vele verhuizen er dan naar de vogelpraeparateurs, om later zelfs in winkels te prijken.

Maar vlak tegenover Kampen, in 't riet langs de rivier, hebben ze gelukkig stand gehouden en zoo kan ik, bij stil weer 's zomers, van uit ons huis ieder jaar hun gebrul hooren.

Eind Februari kon ieder, die zijn oogen goed den kost gaf, ze van af den dijk in 't dorre riet waarnemen, maar zelfs als je ze aanwees, hadden verscheiden menschen er nog moeite mee. Gelukkig maar!

Toen ik 29 Maart 't rietland, wat meer stroomopwaarts atzocht, stuitte ik plotseling op onze twee roerdompen, die verschrikt opvlogen. Onwillekeurig dacht ik aan nestelen, maar toch was ik nog verbaasd, toen, tijdens een tweede „expeditie” op 13 April, opeens, op zij in 't riet, een roerdomp wegwiekte en ik zijn nest zag liggen met 5 eieren!

't Was nog zoo dor en kaal, en van 't jonge riet nog geen spoor, en dan die plaats! Dat leek me nu juist wel 't meest ongeschikte plekje van 't heele terrein; zoo kort bij een dijkje, heelemaal aan den buitenkant van 't riet, terwijl een paadje er vlak langs liep!

Slechts een eindje verder was 't wijfje (?) neergestreken, maar tenslotte werd het haar toch te machtig en vloog het weer op, onder 't uiten van een korten angstroep, die schor klonk, gevolgd door 't mannetje, dat blijkbaar er kort bij zat.

Na dien tijd zag ik ze nooit weer beide tegelijk bij 't nest; wellicht sloop nummer twee dan weg bij mijn nadering.

Den volgenden dag maakte we een foto van 't nest, van 't paadje af, daar 't water er vrij diep was.

16 April ging ik weer kijken. Evenals de vorige keer bleef de oude heel lang zitten; nu vloog hij veel verder weg, maar met mijn kijker kon ik goed zien, dat hij direct na 't dalen, met den hals vooruit wegsloop.

Den 21sten kon ik, door heel voorzichtig er heen te loopen, hem op 't nest zien zitten, maar hij had ons al in de gaten en met den kop rechtop, die maar weinig in kleur van 't dorre riet verschilt, staarde hij me onbeweeglijk aan; eindelijk ging hij er van door.

Nauwelijks waren wij weg of twee opgeschoten fabrieksjongens kwamen er aan en gingen, tot mijn schrik, met veel lawaai, juist langs 't paadje waar 't nest zat; met stokken sloegen ze hard tegen 't riet, maar op 't critieke moment keken ze net den anderen kant uit. Tot mijn groote verwondering zag ik direct daarna (ik was ze met opzet gevolgd) den roerdomp op zijn nest zitten!

Die was dus binnen een kwartier teruggekeerd en ondanks die herrie op zijn nest gebleven!

Den 24sten wilde ik eens zien, hoe gauw het nest wel weer opgezocht werd. Toen de roerdomp er af was, posteerde ik me een eindje verder achter een wilg; na 7 minuten ging ik kijken en vond 't nest nog onbezet, maar toen ik me omdraaide, vloog de roerdomp er vlak achter op. Na een minuut of 5, of misschien direct wel, aanvaardde hij dus den terugtocht al.

Fig. 1. De 5 jonge Roerdampen (*Botaurus stellaris* L.).
„De Nateers“, Kampen, 8 Mei 1923.

Fig. 2. Jonge Roerdomp (*Botaurus stellaris* L.), oud $\pm$ 18 dagen.
„De Nateers“, Kampen, 15 Mei 1923.

Zaterdag 28 April vloog er niets af en ik dacht reeds „uitgehaald”; toen ik, naast nog één ei, vier roodbruine jongen zag zitten.

Leuk hieven ze den kop, woest met eenige haren bezet, op, met hun gele zwartpuntige snavels en lieten een zacht lokkend geluid hooren. En in de verte klonk af en toe een kort „boem”.

Ze waren bepaald minstens den vorigen dag al uitgekomen. In ieder geval is, als we 21 dagen voor 't broeden rekenen, dus 't eerste ei reeds 1 April gelegd!

1 Mei vond ik er 5 jongen in, zoodat dus alle eieren nu uit waren. Nu moesten toch de jongen ook gekiekt, maar op zóó'n afstand zouden ze heelemaal niet afsteken tegen 't riet.

Daarom ging ik den 5^{den} Mei tot mijn knieën 't water in en maakte een paar opnamen. Dat was echter niet gemakkelijk, al balanceerend in 't water op den moerassigen bodem, terwijl de jongen aldoor heftige aanvallen deden; vier gingen aan den rand van 't nest zitten, terwijl slechts één, onafgebroken nijdig pikkend, er midden in bleef.

Toen ik hem pakte, spuwde hij een halven kikvorsch uit: romp en achterpooten!

8 Mei ging ik naar Texel, maar daar ik bang was dat bij mijn terugkomst de jongen verdwenen zouden zijn, toog ik eerst nog vroeg op 't pad naar 't riet. Ik haalde alle jongen uit 't nest en ringde ze. Vervolgens werden ze vereeuwigd, maar ze wilden niet bij elkaar blijven zitten, zoodat ze onmogelijk allemaal scherp op de plaat konden komen (zie fig. 1).

Bij mijn terugkomst op 12 Mei waren ze er gelukkig nog. Ze kregen nu al veel meer de allures der ouden: onbeweeglijk bleven ze zitten.

Den 15^{den} hadden ze 't nest verlaten, maar al gauw zag ik er een paar zitten in de buurt er van. Het grootste haalde ik op, en zette dat onder mijn hoed, stelde scherp, toen gauw de hoed er af en een kiek gemaakt. Onbeweeglijk poseerde hij voor zijn fotograaf!

Het kreeg al veeren, vooral aan den kop en hals en ook de slagpennen groeiden hard (zie fig. 2).

Na dien tijd heb ik ze niet weer gezien. De baas van de steenfabriek, waarbij dit terrein behoort, nam ze daarna echter nog af en toe waar. Eens stootte hij op een jong, dat op zijn eentje aan een sloot zat, vlak bij de opslagplaats der steenen. Den 20sten stond 't nest geheel onder water, als zoo veel andere bij dien hoogen waterstand. De ouden zag ik tweemaal vliegen aan den IJssel.

's Zondag's daarop fietste ik naar Elburg; juist was ik buiten

Kampen (nu dus aan den anderen kant van den IJssel), toen heel kalm een roerdomp over kwam wieken en over de boomen aan den weg heen, in een weiland neerstreek en daar direct naar 't riet sloop van een nabijzijnde sloot.

Dat wijst er, dunkt me, wel op, dat ze, tenminste als ze bijna volwassen jongen hebben, ook vliegend, zelfs betrekkelijk ver weg, voedsel gaan zoeken, terwijl toch in veel boeken staat, dat ze vrijwel nooit buiten 't riet komen (behalve dan 's winters).

Ook den 7^{den} Juni, toen ik in de buurt van 't oude nest naar Zwarte Stern-nesten zocht, kwam er een laag overvliegen en stootte korte geluiden uit, zeker als waarschuwing voor de jongen, die daar ergens in 't riet zaten.

Kampen, 7—6—'23.

Een en ander over Noord-Amerikaansche Vogels.

DOOR

F. E. BLAAUW.

I.

Gedurende den zomer van 1921 deed ik een reis om de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, den cirkel sluitende door Zuidelijk Canada.

Het hoofddoel van mijn reis was iets te zien van de prachtige Noord-Amerikaansche wouden, die met steeds grooter snelheid door de houthakkers vernield worden.

Ik heb hierbij echter de vogels niet vergeten en in de hier volgende beschrijving van mijn reis zal ik mededeelen welke Vogelsoorten ik ontmoette, reizende over deze reusachtige uitgestrektheid land.

Ik scheepte mij in te Rotterdam op den 20sten Mei en kwam tien dagen later te New York aan, waar het vreeselijk heet was.

Een paar dagen na aankomst hoopte ik de hitte en het stof te ontloopen door een bezoek aan Central-Park. Dit viel echter niet mede, want, dank zij de massa aldaar circuleerende auto's, was het er nog wél zoo stoffig en stinkerig als in de straten van de stad. De bodem was blijkbaar zéér rotsachtig, met slechts weinig aarde er over heen, zoodat de boomen er meestal zeer slecht, zelfs stervende, uitzagen.

Op de half verbrande grasvelden zag ik echter eenige vogels, die ik te voren nooit in het wild gezien had en die mij de hitte en het stof deden vergeten.

Het meest in het oog vallend waren talrijke purpurkleurige Bootstaart-spreeuwen (*Quiscalus quiscula*), die meestal paarsgewijze over het gras liepen. De mannetjes waren prachtig glanzend purpurkleurig, met lange bootvormige staarten; de wijfjes waren veel doffer en hadden veel minder ontwikkelde staarten.

Behalve deze spreeuwen zag ik een groot aantal Trek-lijsters (*Turdus migratorius*) of Robins, zooals de Amerikanen ze noemen,

omdat zij roode borsten hebben, ongeveer zooals de Europeesche Roodborsten dat hebben. Deze vogels waren zeer mak en gedroegen zich zooals onze Merels dat doen in de Europeesche parken.

Na Central-Park bezocht ik Bronxpark, waar de Zoölogische tuin in gelegen is en nadat ik daarvan de zoölogische verzamelingen gezien had, kwamen de in het wild levende vogels aan de beurt.

Bronxpark ligt in een buitenbuurt van New York, die men per trein van uit het centrum in $\pm$ een half uur bereikt. Een gedeelte van Bronxpark is, als gezegd, tot Zoölogische tuin gemaakt en een ander gedeelte is als Plantentuin aangelegd en een daaraan grenzend deel is een prachtig bergachtig stuk grond in zijn natuurstaat.

Men vindt daar allerlei typische noord-oostelijk Amerikaansche boomen, bijv. Weymouth-dennen, Tulpenboomen, Sassafrassen, etc. etc.

Natuurlijk zijn in Bronxpark de vogels veel talrijker dan in het volle stoffige Central-Park, en voelen zij zich hier meer tehuis.

Op de grasvelden vindt men weer overal de Trek-lijster, die alléén 's zomers hier voorkomt, terwijl Bootstaart-spreuwen ook overal gezien werden.

In de stille gedeelten van het bosch zag ik hier en daar de elegante kleine Kat-lijster (*Galeoscoptes carolinensis*), die bezig was zijn lied voor te dragen, gewoonlijk op een tak gezeten, die tusschen 8 en 20 voet boven den grond was.

Het gezang klonk heel aardig, maar het kwam mij toch voor dat er wel wat meer klank in kon zijn.

De vogel is, zooals men weet, slank gebouwd, grijs van kleur met zwarten bovenkop.

Zijn naam van Katvogel ontleent hij geloof ik aan de eigenschap, die hij heeft, om katachtige geluiden voort te brengen.

Behalve de Kat-lijsters zag ik nog een aantal kleine rosachtige lijsters, die in het droge blad naar voedsel zochten, waarschijnlijk Wilson's lijsters (*Turdus fuscescens*).

In den Zoölogischen tuin zag ik in 't wild een Baltimore-troepiaal (*Icterus baltimore*), die vroolijk zong en naar men mij vertelde daar ook nestelde.

Op den grond tusschen de struiken liep een aantal zoogenaamde Songsparrows of Zang-musschen (*Melospiza melodia*), die in hun bewegingen en ook uiterlijk veel aan onze Hegge-musschen deden denken.

Eens zag ik een prachtig geel, rood en zwart vogeltje (*Setophaga ruticilla*), dat de Amerikanen Roodstaart noemen.

Behalve dat het rood in den staart vertoont, gelijkt het echter maar zéér weinig op onze Roodstaart!

Eens zag ik een grooten IJsvogel (*Ceryle torquata*) van de eene plaats van het park naar de andere vliegen, vrij hoog in de lucht.

Behalve de vogels waren er ook Eekhoorns in het Park. Het meest in het gezicht kwamen de groote Grijsze Amerikaanse Eekhoorns en zij waren zóó tam, dat zij voedsel haalden uit de handen der kinderen.

Kleine Gestreepte Grond-eekhoorns, Chipmunks, zooals zij daar genoemd worden (*Tamias striatus*), zag men meestal in het dichte bosch en zij schenen hun woonplaats te hebben in holle wortels of boomstammen.

Van New York reisde ik in Zuidelijke richting naar Washington, een reis, die ongeveer 6 uur vordert per sneltrein en die meestal gaat over zandgrond, begroeid met dunne denneboomen, die er niet zeer welvarend uitzien.

In een moeras, niet zeer ver van New York verwijderd, dat voor een deel met riet was begroeid, zag ik een aantal zoogenaamde Red-winged blackbirds (*Agelaius phoeniceus*) in het riet zitten.

Washington, hoewel ook al weer ziedend heet, was toch oneindig aangener dan New York geweest was. Er was veel minder drukte en dus minder stof en daar de straten met rijen boomen beplant waren, zagen zij er veel frisscher uit.

Enkele straten, merkte ik op, waren beplant met Ginkgo-boomen, een boomsoort die bij ons maar sporadisch op buitenplaatsen voorkomt. Dank zij de heete zomers groeiden zij er blijkbaar oneindig beter dan dat bij ons het geval is.

Het middenpunt van Washington, waaraan, om zoo te zeggen, alles ondergeschikt is, is het reusachtige witte Kapitoel (niet te verwarren met de woning van den President, het zoogenaamde Witte huis) of Congresgebouw, dat op het hoogste punt van de stad, omgeven door tuinen en terrassen van wijd en zijd zichtbaar is.

In het park, dat het Kapitoel omgeeft en dat o. a. met prachtige Magnolia-boomen beplant is, zag ik een aantal Spechten over het gras loopen, ongeveer zooals onze Groene Specht dit pleegt te doen. Het waren echter Goudspechten (*Colaptes auratus*), dus genoemd naar de goudkleurige schachten der groote vleugelvederen.

In Europa worden deze vogels nog al eens in kooien of volièren gehouden en zij blijven dan goed leven, zoodat men zelfs in een kleine kooi het genoegen kan hebben hen te zien „trommelen”.

Behalve de Goudspechten zag ik nog een paar zwart en witte Spechten (*Melanerpes erythrocephalus*), die er uitzagen als heeren in 't zwart met witte rokspanden en roode hoofden! De vogels hadden blijkbaar een nest in een hollen boom en zij namen niet de minste notitie van de voorbijgangers.

In den Zoölogischen tuin, die vlak bij de stad gelegen is, op een beboschten berg, die vroeger het park vormde van een particuliere buitenplaats, zag ik een paar Roode Kardinalen (*Cardinalis cardinalis*) rondvliegen. Deze vogels, hoewel beschermd, waren altijd maar gering in getal, deelde Dr. Hollister, de directeur van den tuin, mij mede.

In den Zoölogischen tuin waren veel merkwaardige vogels in de verzameling en de merkwaardigste daarvan waren drie prachtige Californische Condors (*Sarcorhamphus californianus*). Voor degenen, die het niet weten zij hierbij vermeld, dat deze condorsoort kleiner is dan die van de Andes van Zuid-Amerika; dat de kleuren der vederen ongeveer dezelfde zijn, maar dat de mannetjes geen vleezigen kam hebben en dat de naakte kop rood en geel gekleurd is.

Dr. Hollister deelde mij mede, dat zijn vogels een paar maal hadden genesteld, maar dat er niets van terecht was gekomen.

De Californische Condor is helaas zoo goed als uitgeroeid, wat natuurlijk zéér te betreuren is.

De Condor van de Zuid-Amerikaansche Andes gaat helaas denzelfden weg op, dank zij de vraag naar zijn vleugelvederen, die de dames in Europa op haar hoeden zetten, in de verbeelding, dat zij er dan mooier uitzien, terwijl zij er hoogstens overeenkomst door krijgen met Indiaansche volksstammen!

Van Washington reisde ik per trein Zuidwaarts naar St. Augustine in Florida, een reis die twee dagen en een nacht in beslag neemt.

Niet ver Zuidelijk van Washington kwamen wij voorbij een kolonie Zandzwaluwen (*Clivicola riparia*), die een afgebrokkelden zandheuvel als nestplaats hadden uitgekozen, precies zoo als onze Oeverzwaluwen dat plegen te doen.

De weg voerde mij nog steeds in hoofdzaak over zandgrond en 's morgens vroeg, na een dag en nacht in den trein te hebben gezeten, kwamen wij door moerassen, die met Cypressen begroeid

waren (*Taxodium distichum*). Deze boomen, met aan de basis, waar zij in 't water stonden, sterk gezwollen stammen, en geheel begroeid met grijze afhangende slingers van *Tillandsia usneoides*, zagen er allerwonderlijkst uit!

Aan den zoom der bosschen zag ik dikwijls merkwaardige bekerplanten met botergele bekercups; verder *Magnolia glauca*, *liquidambar* en eindelijk prachtige exemplaren van *Magnolia grandiflora*.

In de nabijheid van een der bovengenoemde moerassen zag ik een kleine vlucht witte vogels, die mij toeschenen Witte Ibissen (*Eudocimus albus*) te zijn.

Voortdurend zag ik nu ook kleine vluchten van een kleine bruine Duifsoort met verlengden puntstaart (*Zenaidura macroura*).

In Jacksonville, in Florida, moest ik van trein veranderen om naar St. Augustine te komen, waar ik eindelijk om 8 uur 's avonds aankwam.

St. Augustine ligt zooals men weet aan den Atlantischen Oceaan met Anastasia-eiland er tegenover en is daarmede verbonden door een brug over de „rivier” zegt men daar, maar het water is natuurlijk de Zee.

St. Augustine ziet er geheel anders uit dan de meeste Noord-Amerikaansche steden en verraadt duidelijk haar Spaanschen oorsprong, iets wat zéér in haar voordeel is, want N.-Amerikaansche steden als zoodanig hebben maar weinig dat de Europeaan aangenam aandoet.

De eerste vogel, dien ik in St. Augustine zag, was een Spotlijster (*Mimus polyglottus*), die in den tuin van het hôtél rondliep en er ongelooflijk dun en slank uitzag en steeds met zijn langen staart allerlei bewegingen uitvoerde.

De Spotlijster, zooals mij later bleek, neemt in de Zuidelijke staten de plaats in van de Treklijster, die men in de Noordelijke staten vindt.

De zang van de Spotlijster, tenminste van degenen, die ik hoorde zingen, gelijkt zéér veel op den zang van onze Zanglijster, maar is op verre na niet zoo krachtig en helder van toon. Dit viel mij zéér tegen, want de Spotlijster wordt door de Amerikanen altijd zeer hoog geprezen!

Een tweede interessante vogelsoort, die ik in den tuin van mijn hôtél zag, was een wijfje Nonpareil-vink (*Cyanospiza ciris*), dat zich voedde met onkruidzaden.

In een klein bosch dat bestond uit prachtige oude Magnolia-

boomen (*Magnolia grandiflora*), groenblijvende eiken en jeneverboomen, allen met *Tillandsia* en wilde wingerden behangen, zag ik een prachtig paar Rode Kardinalen, die bezig waren een niet minder mooi paar blauwe Florida-gaaien (*Aphelocoma cyanea*), uit te schelden en aan te vallen; waarschijnlijk omdat zij jongen in de buurt hadden.

Ook hoorde ik den lokroep van Bob-whites (*Colinus virginianus*), die zich echter niet lieten zien.

Over een inham van de zee vloog een kleine witte Zwartkop-pige Stern of Zeezwaluw rusteloos heen en weer, waarschijnlijk op zoek naar kleine vischjes. Ik meen dat het een exemplaar was van *Sterna antillarum*.

Wanneer men bij laag getij post vatte op de brug, die Anastasia-eiland verbindt met St. Augustine, dan zag men op de modder een groot aantal kleine Reigers, die daar ijverig naar voedsel zochten. Sommigen van die reigertjes waren vlekkeloos wit, anderen waren grijs met rosse pluimen op hun rug en witte op het achterhoofd, terwijl weer anderen wit en grijsbont waren (*Ardea coerulea* en *Ardea tricolor ruficollis*, in diverse kleurslagen).

Het waren allen prachtige vogeltjes!

Op een dooden boom, niet ver van de zee, zag ik een aantal Rosse Gieren (*Cathartes aura*) zitten, oude kennissen, die ik dikwijls in Chile ontmoette tot in het verre Zuiden aan de Straat van Magelhaen!

Van St. Augustine ging ik per auto naar Palatka aan de St. John-rivier.

De eigenaar van mijn hôtel te St. Augustine had mij gezegd dat ik het landschap op weg naar Palatka twijfelloos zéér zou bewonderen, daar het geheel uit „aardappelvelden” bestond!!

Gelukkig was het niet alles aardappelveld, maar kwamen wij ook door een uitgestrekt Cypressen-moeras, waardoor men heenreed over een houten viaduct, zoodat men al de wonderlijke gewassen van nabij kon bewonderen.

Over het algemeen vertoonde het landschap, behalve de veel geroemde aardappelvelden, uitgestrekte dennenbosschen of de restanten daarvan, want zooals bijna overal in Florida, wordt bijna elke boom, die eenige waarde heeft, omgehakt.

(Wordt vervolgd).

Besitzt ein Vogel Einsicht in kausale Zusammenhänge?

VON

A. F. J. PORTIELJE,

Inspecteur Kon. Zoöl. Genootschap „Natura Artis Magistra“, Amsterdam.

Herr A. A. VAN PELT LECHNER war so liebenswürdig, mich auf einen Beitrag Professor J. REINKES in „Naturwissenschaftliche Wochenschrift“ (1921, N°. 52) aufmerksam zu machen. „Besitzt ein Vogel Einsicht in kausale Zusammenhänge?“ fragt Prof. REINKE. Und teilt mit, wie ein Sittich gelernt hat, eine Schaukel oben im Käfig zu befestigen, indem er sich, auf derselben sitzend, so lange hin und her schwingt, bis er sich mit dem Schnabel im Gitter festgreifen und sodann, mittels Muskelcontraction der Krallen, die Schaukel so hoch aufheben kann, das diese oben auf ein Querband des Käfigs, und zwar mit ihren beiden Enden zwischen zwei Gitterstäben festzuliegen kommt.

Prof. R. will nun aus dieser Handlungsweise des Vogels den Schluss machen, dass der Vogel tatsächlich Einsicht in kausale Zusammenhänge habe, und das hier kein wesentlicher Unterschied mit menschlicher Intelligenz vorliege. Da lässt sich aber erst doch noch Manches anführen und erwägen, sowie auch experimentieren!

Es kommt mir vor, das sich eine solche Frage nicht so *ohne weiteres* endgültig entscheiden lässt. Es kommt hier eben „auf die Färbung an, die wir den Dingen verleihen“. Man könnte doch gleichsam in eben derselben *unvollständigen* (weil *einseitig* betonenden) Weise sogar auch das Umgekehrte behaupten! Es lässt sich hier ja der Accent entweder mehr auf die Uebereinstimmung oder auch auf den Unterschied legen, und man kommt also, wie immer in dergleichen Fällen, mit einer einseitig-betonenden Antwort auf ein unkritisches, mehr oder weniger undurchdachtes „Entweder-oder“ nun einmal nicht aus! Bei der physisch-psychischen Verwandtschaft zwischen Tier und Mensch will die Uebereinstimmung gerade so gut wie der Unterschied berücksichtigt sein, und wer da, mehr oder weniger

subjectiv, nicht in beide Richtungen sondern einseitig schaut, wird höchstens in die Richtung einer *halben*, b. z. w. beschränkten, nie aber in diejenige einer vollständigen Wahrheit aussagen können.

Wenn sich auch vom deszendenztheoretischen, oder vielmehr vom entwicklungsgeschichtlichen, vom Evolutionsstandpunkte nirgends in der „Natur“ eine *positive* Grenze — bzw. zwischen Anorganischem und Organischem, zwischen Pflanzen- und Tierreich, zwischen Tier und Mensch — wahrnehmen und beweisen lässt, wenn auch philosophisch-kritisch sich nirgends eine *positive* Trennung oder Grenze stellen und aufrecht halten lässt, so soll man doch — wo Tier und Mensch sich ja auch nicht ohne Weiteres als „physico-chemische Lebenlosigkeit“ betrachten lassen, und ausserdem im Verhältniss des verwandten *Andern* einander nahe stehn — immer wieder darauf bedacht sein, das auch der geringste Unterschied eben ein Unterschied ist und bleibt, den man — kritisch betrachtet — nicht totaliter übersehen und wegdenken darf. Sowie auch darauf, das Potentialität, noch nicht *entwickelte* Realität und Idealität sind. Der Anfang ist ja immer der Anfang *von etwas Anderem* und das Ergänzte ist nicht *nur* (sondern eben etwas *Anderes* und *mehr wie*) die Summe der Teile.

Zwischen einfachem Reflex, Instinkt (also ererbte[clerome] Assoziationen und Handlungsschemata), einfachen Erfahrungs- und Lernprozessen (die erworbenen[embiontischen] Assoziationen), logischem Begriff und freier, schaffender Intuition, die sich einerseits alle als untrennbar verbunden denken lassen, heben sich andererseits gewiss auch (zwar keine positive oder prinzipielle) fundamentelle Unterschiede hervor. Die Begleiterscheinungen der „psychischen Regulation“, womit hier durchaus kein besonderes vitalistisches oder teleologisches Moment, keine von aussen her wirkende oder eingreifende „Lebenskraft“ gemeint sei, sind bei Mensch und Tier zwar nicht als prinzipiell aber doch als fundamentell unterschieden zu denken. Mensch und Tier sind im Lichte der erkenntniskritischen Logik „psychisch sowie auch physisch“, nicht als „wesentlich“ ein-und-dasselbe, sondern als „wesentlich“ ungeschieden unterschieden“ denkbar!

Die Entwicklungsgeschichte der Organismen, b. z. w. der Sinnesapparate und Zentralorganen des Nervensystems gibt uns die Veranlassung zu vermuten, das Mensch und Tier, wie oben schon gesagt, nicht nur physisch sondern auch psychisch zusammengehören. Vom entwicklungsgeschichtlichen Standpunkt lässt sich denn

auch behaupten und verstehen, dass Intelligenz, Bewusstsein und Wille nicht auf einmal „urplötzlich“ oder wie ein Demon oder Wunder im Leben, d. h. in der Vieleinigkeit der Lebewesen aufgetaucht sind, sondern potentiell in allen, auch den einfachsten Sinnesbetätigungen sowie in den „blinden“ Trieben als Intelligenz-, Bewusstseins- und Willenselemente enthalten sind.

Was man sich bei niederen Tieren oder auch bei höher-organisierten Vögeln zwar potentiell und elementar *enthalten* denken kann, ist da aber darum noch nicht realiter und idealiter *entwickelt* vorhanden, und bleibt kritisch betrachtet, als *unentwickelte Möglichkeit* dem in der Realität schon teilweise oder völlig *Entwickelten* zwar als „wesentlich“ ungeschieden, aber trotzdem nicht weniger „wesentlich“ *unterschieden* verbunden.

Nicht *ob*, sondern *inwiefern* das Tier „wesentlich“ Einsicht habe; und mit seinen Intelligenzelementen von der menschlichen Intelligenz sich nicht „wesentlich“ unterscheidet, ist und bleibt immer die grosse Frage für die kritische Wissenschaft.

Da soll denn auch an erster Stelle das Experiment seine Fragen stellen, sowie auch die vielseitige und vor allem unbefangene Beobachtung, und die tatsächlichen Resultate sollen unbedingt einer erkenntniskritischen Prüfung und Beleuchtung unterzogen werden.

Statt also ungeachtet der Resultate unserer heutigen physiologischen und psychologischen Forschung, sowie auch der Warnungen der erkenntniskritischen Logik, aus irgend einer Handlungsweise eines Tieres nach beschränkendem „Entweder-oder“ ohne weiteres eine *einseitig betonende* Schlussfolgerung zu ziehen, frage man sich erst einmal recht nüchtern und kritisch ab, *in wiefern* vielleicht von Einsicht in kausale Zusammenhänge die Rede sein dürfte, so wie auch ob ein gewisses Dämmerbewusstsein-des-Zweckes in der Tat sich von „wesentlicher“ Intelligenz nicht („ungeschieden“) unterscheidet.

Die neuere experimentelle Tierpsychologie hat nun die psychischen Fähigkeiten höherer Tieren (zumal Hunde, Katzen, Waschbären, Affen und last-not-least Anthropoiden oder menschenähnlichen Affen) vielfach einer experimentellen Prüfung unterzogen.

Dabei hat sich bis jetzt noch immer herausgestellt, dass von eigentlicher Intelligenz, von *freier, willkürlicher, logischer Bildung von abstracten Begriffen*, sowie auch von *freier, schaffender Intuition, Phantasietätigkeit* oder *Einbildungskraft nicht die Rede war*. Auch nicht in denjenigen Fällen, wo Intelligenz vortäuschende Handlungen vorlagen.

Wo z. B. ein anthropoider Affe anfänglich unabsichtlich (oder auch vom Experimentator dazu veranlasst) allmählig durch „trial-and-error“ oder beiweilen auch ohne vorangehende Probierbewegungen, im Falle eines „Aha-Erlebnisses“, *von einer gewissen Einsicht-des-Zweckes* geführt, (was aber noch ganz und gar keine tiefgehende Einsicht in kausale Zusammenhänge zu sein braucht!) gelernt hat, z. B. einen Hebel aufzuheben um einen Problembox zu öffnen, der irgend eine sehr gewünschte Näscherei enthält, so hat er dabei zwar eine gewisse Einsicht oder vielmehr *Ahnung*, aber noch lange keine richtige Intelligenz, b.z.w. abstracten *Begriff*. Stellt man den Apparat des Hebels um, so *versteht* das „vernunftlose und sprachlose“ Tier auf einmal nichts mehr vom Sachverhältniss, und muss aufs Neue wieder mit seinen (zwar dämmernd Zweckbewussten) Probierbewegungen anfangen, oder es muss ihm auf einmal wieder ein neues Licht in der Weise eines neuen Aha-erlebnisses aufgehen!

Er mag sich also bei seinen vorigen Handlungen schon eine gewisse Zweck-Einsicht erworben haben kraft-psychischer Regulation, sowie auch eine blasse Ahnung der „meaning“ seiner anfänglich vielleicht bloss „blinden“, mitunter auch etwa „dämmerbewussten“ Triebshandlungen, *einen richtigen und wesentlichen Begriff* des Hebels *hat er immer noch lange nicht*.

Jede neue Situation muss wieder von Neuem ab ausprobiert werden, oder höchstensfalls kraft „Aha-Erlebniss“ in seiner vitalen Bedeutung erkannt werden. Den allgemeingültigen *Sinn* der kausalen Verhältnissen lernt das Tier nicht und nie verstehen! Merkmale willkürlicher, freier, logischer Reflexion oder freier schöpferischer Phantasie-tätigkeit — *wesentliche Einsicht* also — sind wenigstens bis jetzt noch niemals bei Tieren vorgefunden. Wenn es also gewiss auch einerseits bei den höheren Tieren allerlei psychische Prozesse und Fähigkeiten giebt, worin wir nach der Analogie mit unserem menschlichen Seelenleben Bewusstseinsvorgänge erblicken dürfen, die den unsrigen *verwandt* und *gleichartig*, aber darum noch lange nicht gleichwertig sein mögen, so — es sei hier nochmals wiederholt — darf man doch anderseits nicht übersehen, dass es zwischen Mensch- und Tierseele zwar wahrscheinlich keine durchaus trennende, positive, prinzipielle oder *Art*-unterschiede aber nichtsdestoweniger schon *graduelle* b.z.w. tiefgehende oder fundamentelle Unterschiede geben müsste. Psychisch *sowie* physisch sind Mensch und Tier ungeschieden aber sogleich auch *unterschieden* verwandt und verbunden zu denken.

In dieser Hinsicht kommt das Tier mit seinen — übrigens im menschlichen psychischen Leben auch eine, zwar untergeordnete, Rolle spielenden — Reflexen, geerbten „Handlungsschemata“ oder „Instinkten“ und einfachen Erfahrungs- und Lernprozessen oder embiontischen Assoziationen noch nicht bis in die Sphäre der wesentlichen Intelligenz. Im Menschen erst — so lehrt bisjetzt wenigstens die Erfahrung der Menschen-sowie der Tierpsychologen (ob man diese beiden Untersuchungsgebiete eigentlich auch wohl *einseitig betonend* trennen darf, möge hier dahingestellt bleiben) — im menschlichen psychischen, b.z.w. im *geistigen* Seelen-Leben erst, vermag das im Tierreich zwar überall potentiell enthaltene „Bewusstsein“ sich zu einem „*bewusst*“ werden zu entwickeln. Das Tier aber vermag sich in seinem Niveau der einfachen Assoziation höchstens zu einem Dämmerbewusstsein-des-Zweckes, oder auch einmal zu einem Aha-Erlebniss „emporzuschwingen“.

Genau so eine heikle Frage ist auch diejenige, die eine endgültige Antwort verlangt, wenn die Alternative „psychisch oder physisch“ gestellt wird in Bezug auf tierische Handlungen. Auch hier erweist sich ein „Entweder-oder“ als undurchdachte, unphilosophische Fragestellung, worauf sich nur zu bald eine beschränkte Wahrheit aussagen lässt, wenn in einseitig betonender Weise gefragt, experimentiert und interpretiert wird.

Der grosse Physiolog, Psycholog und zudem auch Philosoph WUNDT behauptet darüber in seinen „Vorlesungen über Menschen- und Tierseele“, dass die Alternative physisch *oder* psychisch in Bezug auf tierischen Handlungen doch eigentlich nicht gelten darf. Für Tiere sogut wie für menschliche Handlungen lässt sich, auch da wo sich diese Alternative schon anbringen liesse, wie WUNDT bemerkt, möglicherweise das koördinierende physisch *und* psychisch zugleichzeitig als viel wahrscheinlicher stellen. Und zwar weil wir hier zu bedenken haben, dass es sich wohl nirgends — auch bei tierischen Handlungen — um rein physische oder psychische, sondern um psychophysische Functionen handeln wird, bei denen sich nach Umständen der Accent entweder auf der physischen oder auch auf der psychischen Seite legen lässt!

Dass also auch ein Sittich wenigstens bis zur Sinnes-Wahrnehmung und Empfindung, vielleicht auch noch bis zu einer gewissen, zufälligerweise und unabsichtlich eroberten Dämmereinsicht „beseelt“ sei, lässt sich wohl nicht recht mehr bezweifeln.

Aber auch von Menschen sind psychische Prozesse bekannt, die — wie z. B. die reflectorischen Abwehrbewegungen, die Schutz- und Fortpflanzungsinстинkte, die einfachen Assoziationen, Willensimpulse und Gemütsbewegungen — mit wesentlicher Intelligenz und logischer⁷ Einsicht noch nichts zu tun haben!

Und so kommt es hier in diesem Falle denn auch nicht nur darauf an ob der Sittich eine gewisse — wenn auch noch unter der Schwelle menschlicher Bewusstseinsvorgänge liegende — „Dämmer-Einsicht“ entwickelt habe, sondern eben auch darauf, ob hier wesentliche, logische Einsicht vorliegt! *In welcher Weise*, frage man sich; ist der Vogel wohl zu seinem Resultat gelangt? Mittels spielend-eingeübter Provierbewegungen, und zwar in *gegebener* Situation zufälligerweise, mehr oder weniger begleitet und reguliert von einer gewissen „dämmerbewussten Einsicht-des-Zweckes, oder vielleicht kraft logischer Reflexion b.z.w. freier, von der Situation teilweise oder gänzlich unabhängiger, schöpferischer Erfindung und Phantasietätigkeit?

Hier sollen, um auszuweisen wie es „wesentlich“ um die Sache gestellt sei, wie gesagt gründliche und unbefangene Observationen unter verschiedenen Umständen, womöglich zumal auch das Experiment, nachhelfen, und die Interpretation der Tatsachen soll man vor allem einer kritischen Prüfung unterziehen im Lichte der Erkenntnisskritik.

Es sei mir hier zum Schluss gestattet, Professor REINKE auf einige Worte seines grossen Landsmannes WILHELM WUNDT aufmerksam machen zu dürfen. In seinem „Menschen und Tierseele“, 6. Auflage, Seite 450, wird gesagt:

„Der wesentliche Punkt für die Unterscheidung intelligenzähnlicher Assoziationswirkungen und eigentlicher Intelligenzhandlungen wird immer darin liegen, dass jene auf die Verknüpfung einzelner entweder unmittelbar durch Sinneseindrücke erweckter oder mittels derselben wiedererweckter Vorstellungen beschränkt bleiben, während eine intellectuelle Tätigkeit im eigentlichen Sinne nur da anzunehmen ist, wo eine wirkliche Bildung von Begriffen, Urteilen und Schlüssen oder eine freie willkürliche Phantasie-tätigkeit nachgewiesen werden kann“.

Und weiter auf Seite 459 heisst es:

„Dass das Hauptmerkmal der Begriffsbildung, das Bewusstsein nämlich, das einzelne Objekt habe nur stellvertretend für eine Vielheit von Gegenständen zu gelten, vorhanden gewesen sei, dafür ist aber nicht das geringste Zeichen zu entdecken“.

„Nicht anders wie mit den Begriffen verhält es sich mit den angeblichen Schlüssen und Urteilen unserer Haustiere; sie lösen sich bei näherer Betrachtung sämtlich in naheliegenden Assoziationen auf, und sie versagen in dem Augenblick, wo das Gebiet dieser durch die äusseren Eindrücke erweckten Verbindungen überschritten wird“.

Im Falle unseres Sittichs wäre also, meiner Ansicht nach wenigstens, nicht ein Erwachen logischer Reflexion, sondern nur *ein allmähliche Ausdehnung der Assoziationsreihe infolge der eingetretenen Einübung spielender, schwingender Probierbewegungen* die meist plausible und logische Interpretation der Tatsachen.

Der Sittich besitzt gewisz — wie WUNDT anderswo noch hervorhebt — „gewisse Elemente des Bewusstseins, die als Grundlage intellektueller Funktion dienen könnten“. Aber „er besitzt noch nicht das Intellekt selbst“! „Wesentlich“ ist und bleibt die Vogelintelligenz *ungeschieden unterschieden* von menschlicher Intelligenz!

Und „der Schritt von der Assoziation zur eigentlichen Intelligenz ist zweifellos grösser, als jemals irgend ein anderer im Laufe der seelischen Entwicklung“, der von WUNDT „eine Selbstentwicklung des Geistes aus der Natur“ genannt wird.

Amsterdam, 7 Nov. '23.

Verslag der Ledenvergadering,

gehouden in Hotel „Dinkeloord” te Denekamp,
op 9 Juni 1923, 9 uur n.m.

Van het Bestuur zijn aanwezig de Heeren: Dr. J. BÜTTIKOFER, Voorzitter; Prof. Dr. E. D. VAN OORT, P. W. VAN DER BURG, F. K. BARON VAN DEDEM en Dr. L. F. DE BEAUFORT, Secretaris.

Van de leden zijn tegenwoordig: Mevr. BÜTTIKOFER, Mevr. VAN OORT, Mevr. VAN DER BURG, Mej. PRINS en de Heeren A. VAN WELDEREN BARON RENGERS, J. STOFFEL, G. ROOSEBOOM, Mr. W. J. VOGEL, C. J. KORTEWEG, J. S. KORTEWEG, Mr. C. H. THIEBOUT, O. A. VERWEY, Mr. J. L. SÖLNER, Mr. A. TH. TEN HOUTEN, J. B. BERNINK, A. POT, Mr. G. DIJKMEESTER en P. L. STEENHUIZEN.

Mevr. THIEBOUT en Mevr. VAN DEDEM wonen de vergadering als introducées bij.

Bericht van verhindering is ingekomen van den Heer en Mevr. WIGMAN en van de Heeren W. H. DE BEAUFORT en A. A. VAN PELT LECHNER.

De Voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom, waarop de notulen van de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Secretaris brengt vervolgens het volgende jaarverslag uit:

JAARVERSLAG OVER 1922.

Het was te verwachten, dat de malaise, die zich vooral in het afgelopen jaar meer en meer openbaarde, zich ook in onze Vereeniging zou doen gevoelen. Dat zulks het geval is geweest, blijkt uit den achteruitgang van het ledental.

Wel is waar traden als nieuwe leden toe: Miss CHILTON THOMAS, J. VAN GOGH, Dr. K. KUIPER, Miss C. PILKINGTON, A. VAN WELDEREN BARON RENGERS, Miss TINNE, Mevr. WICHERS, J. A. VAN WIJNGAARDEN, Mr. J. H. VAN MEURS, Mr. B. VAN MARWYCK KOOY en Mr. E. S. OROBIO DE CASTRO Jr., maar daartegenover staat het verlies door overlijden en bedanken van 36 Leden, zoodat onze Vereeniging op het oogenblik 258 gewone leden telt.

In zijn vergadering van 17 Mei 1922 benoemde het Bestuur tot corresponderend lid J. J. A. M. Freiheir von GEYR von SCHWEPPENBURG, assistent aan het Zoölogisch Instituut van de Forstakademie te Hannover-Münden, zoodat onze Vereeniging thans 2 corresponderende leden bezit, benevens twee begunstigers.

Op 30 Juni overleed op 73-jarigen leeftijd ons oud-bestuurslid de Heer P. J. VAN HOUTEN, die bij ons allen in dankbare herinnering zal blijven voor het vele, dat hij sinds de oprichting van onze Vereeniging deed. Waar steun noodig was, vonden wij hem steeds bereid tot helpen; hij behoorde tot de trouwste bezoekers van de wetenschappelijke zoowel als van de bestuursvergaderingen, waar zijn adviezen steeds op hoogen prijs werden gesteld.

Ik wil hier ook nog even memoreeren de benoeming van ons bestuurslid JAC. P. THIJSSSE tot doctor honoris causa in de Planten Dierkunde aan de Gemeente-Universiteit van Amsterdam, een onderscheiding waarvan de glans ook op onze Vereeniging afstraalt.

In het afgelopen jaar werden 2 wetenschappelijke vergaderingen gehouden, op 9 April te Amsterdam en op 3 December te Rotterdam. De jaarvergadering had plaats te Hilversum op 27 Mei. In deze vergadering werd de Heer A. A. VAN PELT LECHNER tot bestuurslid herkozen. Den volgenden dag werd een excursie gehouden naar Gooilust, waar de eigenaar, ons medelid de Heer F. E. BLAAUW, het gezelschap rondleidde en ons zijn prachtige collectie levende dieren en planten vertoonde.

Op verzoek van den President van de „National Association of Audubon-Societies” te New-York, Voorzitter van de Internationale Commissie voor de Bescherming van Vogels, waarvan de wetenschappelijke vereenigingen zoowel als de uitsluitend beschermingsvereenigingen deel uitmaken, werden Dr. JAC. P. THIJSSSE en Dr. L. F. DE BEAUFORT door het Bestuur aangewezen om als vertegenwoordigers van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging zitting te nemen in de Hollandsche sub-commissie.

Wanneer ik ten slotte vermeld, dat van „Ardea” de elfde Jaargang verscheen, meen ik de voornaamste gebeurtenissen uit het leven van onze Vereeniging in 1922 te hebben medegedeeld.

Moest ik bij den aanvang van dit verslag wijzen op het verminderde ledental, als gevolg van den druk der tijden, ik kan eindigen met de opmerking, dat dit dan ook het eenige ongunstige verschijnsel is: de Vereeniging blijft bloeien, getuige de opkomst op de vergaderingen en de belangrijke bijdragen der leden in het tijdschrift.

De rekening en verantwoording van den Penningmeester over 1922 (zie het hierbij gevoegd afschrift) worden op voorstel van de finantiële Commissie goedgekeurd en de Penningmeester wordt gedéchargeerd met dankzegging voor het nauwkeurig gevoerde beheer.

De Heer W. H. DE BEAUFORT wordt bij acclamatie tot bestuurslid herkozen.

Als leden der Commissie tot het nazien van de rekening over 1923 worden aangewezen de Heeren KERBERT, DE BUSSY en VAN TIENHOVEN, allen te Amsterdam.

Daar niemand meer het woord verlangt over huishoudelijke aangelegenheden, wordt overgegaan tot de wetenschappelijke mededeelingen.

Allereerst krijgt de Heer BERNINK het woord, die aan de hand van een kaart het een en ander mededeelt over de geologie, het landschap en de vogelwereld van Denekamp en omstreken. In het bijzonder worden de terreinen besproken, die op de excursie bezocht zullen worden. Ook vermeldt spreker belangrijke vangsten op ornithologisch gebied, in de laatste jaren in de omstreken van Denekamp gemaakt en waarvan de bewijsstukken in het museum „Natura docet” aanwezig zijn.

De Heer VAN DEDEM vertoont een merkwaardig nest van de Witte Kwikstaart (*Motacilla alba* L.), te Windesheim tusschen een venster en een store gebouwd, waarbij het eerste verlaten legsel bedekt is met een nieuwe laag nestmateriaal, zoodat dit nest uit twee verdiepingen bestaat.

De Heer THIEBOUT heeft een dergelijk dubbel nest van een Huis-musch (*Passer domesticus* L.) gezien, waar in de onderste verdieping een dood wijfje en eieren werden gevonden.

De Heer TEN HOUTEN deelt mede dat tegenwoordig bij Winterswijk Kemphanen (*Pavoncella pugnax* L.) voorkomen. De Ortolanen (*Emberiza hortulana* L.) worden talrijker, evenals de Groote Gele Kwikstaart (*Motacilla boarula* L.) en de Zwarte Specht (*Dryocopus martius* L.). Op 1 April werden een paar bijzonder lichte Kraanvogels [*Grus grus* (L.)?] waargenomen.

De Heer THIEBOUT deelt mede, dat de Raven (*Corvus corax* L.) in ons land achteruitgaan. Op „de Klenke” in Drenthe heeft spreker het nest niet kunnen vinden; de bewaker beweerde dat de Raven er nog waren. In Breukelen was verleden jaar nog maar één Raaf; er was toen geen broedsel. Ook dit jaar is er niet genesteld. Te Linschoten waren de beide Raven er nog; ook daar hebben zij geen

<i>Saldo 1921:</i> Vereeniging	f 131.28½				
Trekstudiefonds	181.09				
Platenfonds	564.23				
Leesportefeulles	47.—				f 923.60½
<i>Vereeniging:</i>					
a. Contributies.	1400.—				
b. Vrijwillige bijdragen	30.50				
c. Tijdschrift "Ardea":					
1. Jaargang	7.—				
gift N.N.	100.—				
" P. Lels	100.—				
" P. J. van Houten.	25.—				
d. Diversen:					
Voor opbouw "Ulmerhorst"	3.40				
Rente	53.—				1718.90
<i>Platenfonds:</i> Contributies	22.50				
Rente	9.60				32.10
<i>Trekstudiefonds:</i> Contributies.	123.—				
Rente	8.50				131.50
<i>Leesportefeulles:</i> Contributies	19.—				
Totaal					f 2825.10½
<i>Vereeniging:</i>					
a. Contributies:					f 10.—
b. Tijdschrift "Ardea"					
Drukkosten van:					
Afl. I, Deel XI 1922	998.69				
Afl. II/III, Dl. XI 1922	f 602.40				
verkoekte afl. "	536.71				
Onkosten Redactie	58.78				
" gebruik cliché	2.10				
c. Diversen:					
Zaalhuur vergaderingen	38.—				
Onkosten inming kwitanties.	73.75,				
Dr. O. Kleinschmidt (Dederstadt).	5.—				
Verschotten Penningmeester	25.—				
Diverse onkosten	5.60½				f 1753.54½
<i>Secretariaat:</i>					
Drukkosten, porto's enz.	41.19				
Verschotten Secretaris.	16.89				58.08
<i>Leesportefeulle:</i>					
Terng betaald	19.—				. 19.—
<i>Saldo rekening 1923:</i>					
Vereeniging	85.56				
(incl. Leesportef.).					
Platenfonds.	596.33				
Trekstudiefonds	312.59				994.48
Totaal					f 2825.10½
Gezien,					
De Commissie met nazien belast:					
(w. g.) G. J. VAN OORDT.					
(w. g.) W. VAN HARENCAHSPEL.					
(w. g.) O. A. VERWEY.					
Aldus naar de bescheiden opgemaakt in Maart 1923. De Penningmeester; (w. g.) W. H. DE BEAUFORT.					

nest gemaakt. Wel kreeg spreker half April bericht, dat ze bezig waren het oude nest te herstellen, doch toen hij eenige dagen daarna kwam kijken, waren de vogels weg en ze zijn niet meer teruggekeerd.

De Heer DIJCKMEESTER heeft te Grouw twee Roerdompnesten (*Botaurus stellaris* L.) gevonden met 4 eieren. Er waren ontzettend veel Kiekendieven, zoodat de Kievit-broedplaatsen verlaten waren.

De Heer BERNINK deelt mede, dat de Havik [*Astur gentilis* (L.)] eenige jaren te Delden heeft gebroed.

De Heer VAN DEDEM heeft onlangs een Koekoek (*Cuculus canorus* L.) in handen gehad met een kale plek op den buik, die geheel den indruk maakte van een broedvlek.

De Heer VAN OORT vestigt de aandacht op een bericht van den Heer EYKMAN over de vangst van een Amerikaansche Smient [*Mareca americana* (Stephens)] te Dordrecht. Het is zeer waarschijnlijk, dat dit een ontsnapt exemplaar is. De Heer BLAAUW te 's Graveland heeft namelijk twee exemplaren afgestaan aan een vogelliefhebber te Voorburg, die beiden ontsnapt zijn. Kort daarop werd het exemplaar van den Heer EYKMAN in een eendenkooi gevangen.

De Heer BÜTTIKOFER doet nog een mededeeling over het wegvliegen van vier exemplaren van *Anas fulcata* Georgi, waarna de vergadering gesloten wordt.

Verslag der Zomerexcursie naar Denekamp en de Lutte,

op Zaterdag en Zondag 9 en 10 Juni 1923.

Aangelokt door het langzamerhand in ons land en zelfs daarbuiten vermaard geworden Museum „Natura Docet” en door het zoo aantrekkelijk en liefelijk stroomgebied van het riviertje de Dinkel, besloot onze Vereeniging dit jaar hare zomerexcursie aldaar te houden.

Als voorproefje werd des Zaterdagnamiddags een prachtige wandeling gemaakt over het uitgebreide landgoed „Singraven”, waarbij wij de gelegenheid hadden de — door den tegenwoordigen eigenaar — fraai gerestaureerde Heerenhuizinge van nabij te bewonderen, en voerde onze leider, de Heer J. B. Bernink, ons over het landgoed „Borchbosch” terug; het laatste gedeelte langs de kronkelende oevers van het kleine rivierke onder statig opgaande zware beuken.

Hoe opwekkend en rijk aan natuurschoon deze wandeling ook was, waren wij op 't gebied der ornithologie dien dag toch niet gelukkig, daar zich weinig opmerkenswaardigs aan onze spiedende blikken vertoonde.

De groote excursie was evenwel voor den volgenden dag bestemd en ving aan met een bezoek des vóórmiddags aan het reeds genoemde Museum „Natura Docet”, dat zijn ontstaan te danken heeft aan de groote liefde voor de Natuur en de grenzenlooze energie en werkkraft van één man, den Directeur J. B. Bernink, die begon met samen te brengen wat hem uit Twente in handen kwam, zichzelf leerende praepareeren en conserveeren, tot zijne woning te klein werd, en hij zichzelf en zijn vrij talrijk gezin nagenoeg op straat had gepraepareerd en verzameld, daar de collecties zoo goed als alle beschikbare ruimte in beslag namen.

Door toezendingen, later ook van elders, uit binnen- en buitenland, boette het Museum wèl veel van zijn oorspronkelijk typisch Twentsch karakter in, doch won dermate aan uitgebreidheid — niet alleen op zoölogisch, doch ook op geologisch en ethnographisch gebied — dat raad moest worden geschapt. Kort geleden sloegen eenige bekende Twentekers de handen inéén en stichtten het vriendelijke

en doelmatige museumgebouw, terwijl de collecties werden overgenomen en de Heer Bernink tot Directeur benoemd.

Natuurlijk werd bij ons bezoek vooral aandacht gewijd aan de vogelcollecties, en mogen enkele der merkwaardigste stukken hier, dunkt mij, wel genoemd worden.

Zoo troffen wij er aan:

Beide soorten Blauwborstjes; wèl beide uit ons land afkomstig, doch waarvan alleen het witgesterde (*Cyanecula suecica leucocyana* Brehm) in de omgeving van Denekamp is verzameld.

Klapekster (*Lanius excubitor* L.), gedateerd 14 Nov. 1914, welke volgens den Heer B. vroeger algemeen was in de omgeving en nòg vrij veelvuldig aldaar voorkomt.

Hop (*Upupa epops* L.), werd een tiental jaren geleden nog broedend aangetroffen bij Ootmarsum, welk broedsel evenwel verstoord werd; terwijl in den zomer van 1920 een exemplaar werd geschoten aan den Dinkeloever.

Middelste Bonte Specht (*Dendrocopus medius* L.), van 1912, Beuningen bij Denekamp.

Zwarte Specht (*Picus martius* L.) ♂ en ♀ van 1919, de Lutte, die sinds de laatste jaren geregeld in de omgeving voorkomt en broedt. In Juni 1915 werd een nest van de Zwarte Specht gevonden in een beuk op 't landgoed „Het Hof te Espelo” onder Lonneker, dat uitvloog, en meen ik dat dit het eerst met zekerheid vastgestelde broeden van de soort voor ons land geweest is. De Heer Bernink had destijds een jong uit dat nest in handen.

Boschuil (*Syrnium aluco* L.) van 25 Febr. 1921, Singraven.

Scharrelaar (*Coracias garrulus* L.) van Oct. 1921, Lattrop bij Denekamp. Een viertal jaren geleden zag de Heer Bernink zelf een exemplaar in de omgeving.

Vischarend (*Pandion haliaëtus* L.) van Singraven.

Boschruiter (*Totanus glareola* L.) van 8 Mei 1919, Tilligte.

Noorsche Stormvogel (*Fulmarus glacialis* L.) van 18 Sept. 1916, Breklenkamp bij Denekamp.

Kleinste Jager (*Lestris parasiticus* L.) van 30 Mei 1917, Denekamp. Middelste Jager (*Lestris pomarinus* Temm.) van 8 Oct. 1918, Bakkum bij Hengelo.

Brandgans (*Branta leucopsis* Bechst.) van 23 April 1906, Hasselo bij Hengelo.

Gekuijde Aalscholver (*Phalacrocorax graculus* L.) van 20 Dec. 1905, Lutterzand, gem. Losser.

Dan is er een Nijlgans (*Chenalopex aegyptiacus* L.) van 22 Jan. 1915, Twickel, welke geen kenmerken van gevangenschap droeg en dus mogelijkzooover Noordelijk in vrijheid is afgedwaald, daar de soort vrij dikwijls Zuid-Europa schijnt te bezoeken.

Aan abnormaliteiten merkten wij op: een albinistische Ekster, waarbij 't zwart vervangen is door een mat beige-bruin; een Meerkol, die op vleugels, en staart er uitziet als beschimmeld, welke illusie ontstaat doordat de blauwe bandjes der dekveëren zeer bleek zijn en inéénvloeien, en de bandjes zich vaag blauw voortzetten op staart, tweede slagpenen en hunne groote dekveëren, zoodat de bandjes als 't ware over den vogel naar achteren zijn verzakt. Voorts een paar alb. Musschen en een albino Vink.

Maar ik heb reeds te lang stilgestaan bij het Museum. Het liep tegen half elf en stonden reeds verscheiden deelnemers op den weg te hunkeren om de wandeling aan te vangen, en buiten te genieten van zang en kleur en bedrijf van de levende vertegenwoordigers in bosch en veld van de vogelsoorten, die wij daarjuist binnen mochten bewonderen in de starre onbeweeglijkheid hunner (hoe goed dikwijls ook naar het leven weêrgegevene) toch altijd onbezielde — zij 't ook kleurrijke en zacht omljnde — hulsels.

Al dadelijk kregen we gelegenheid deze tegenstelling in ons op te nemen, toen we even buiten Denekamp langs een groote Oeverzwaluw-kolonie kwamen van ongeveer 100 paren.

Bedrijvig en vlot joegen de vlugge, muiskleurige vogeltjes door de lucht vóór hun hoogen slotmuur en gierden met nooit falende zekerheid in volle vlucht den nauwen ingang van hunne woning binnen. Wanneer wij niet een lange wandeling voor de borst hadden gehad en dus rekening moesten houden met den tijd, zouden zeker velen van ons nog lang naar dit boeiende vogelleven-tafereeltje zijn blijven kijken.

Even verder passeerden we 't Vennetje, waar de scherpst ingestelde ooren aldra het hooge geluid van de Blauwborst opvingen, die zich echter angstvallig verborgen hield in 't dichte struikgewas aan de overzijde van 't moerasje. Hoewel een onzer — waarschijnlijk meest fanatieke (of meest opofferende?) — medeleden, phlegmatisch tot aan de knieën door modder en water plaste om den vogel te zien te krijgen, moest hij zelfs zijn moedig pogen onbeloond opgeven, daar hem aan de overzijde een breede sloot het verder doordringen définitief belette, zoodat hij met looden schoenen (niet alleen overdrachtelijk!) tot ons terugkeerde.

Onzen weg vervolgende naar de Beuningerbrug, beluisterden we het gezang van den Boschrietzanger, die zich ook bij tusschenpoozen goed in zijn dicht boschje liet bekijken, al kan men den beweeglijken vogel niet lang achtereen in 't oog houden.

Door afwisselend terrein, waar de leider nu en dan gelegenheid had ons opmerkzaam te maken op zeldzame vertegenwoordigsters onzer Flora, zooals de reinwitte, rank groeiende Zevenster (*Trientalis europaea*) en de weinig voorkomende Boschpaardestaart (*Equisetum silvaticum*), langs breed golvende roggevelden, waar de wind wolken van stuifmeel voor zich uitdreef, en door dichte boschjes, bereikten we over den Austiberg den Hakenberg, waar wij eenige oogenblikken rust hielden om van het schitterend vergezicht te genieten en vanwaar men o. a. het Slot Bentheim majestueus ziet liggen.

Tegen 2 uur vonden we de lange gedekte tafel in 't Hôtel „t Zwaantje” te de Lutte voor ons gereed staan, waaraan wij alle eer bewezen, en wachtte ons daarna de verrassing van drie paren Zwartgrauwe Vliegenvangers (*Muscicapa atricapilla* L.), allen in nestkastjes vlak bij elkander broedend of jongen verzorgend, terwijl tevens een nest werd gevonden van de Groote Lijster (*Turdus viscivorus* L.).

Van de Lutte werd de tocht voortgezet naar Oldenzaal, waarbij het voornaamste broedgebied van de Zwarte Specht werd doorkruist en de nestholten werden aangewezen van dezen, toch altijd nog maar in kleinen getale voorkomenden, merkwaardigen vogel.

Hoewel de excursie viel in een regenachtige periode had het weêr zich dien dag goed gehouden en zal stellig geen der deelnemers spijt gehad hebben van de voor velen verre reis naar onze Oostelijke grenzen, terwijl allen zeker gaarne zullen instemmen met een woord van hartelijken dank aan den leider voor alle door hem genomen moeite bij zijne toch reeds overstelpende werkzaamheden, en met den wensch dat het hem gelukken moge zijn interessant museum steeds tot grooter bekendheid en bloei te brengen.

Moge de dag spoedig dagen, waarop hij zijne betrekking bij het onderwijs zal kunnen neêrleggen, om zich geheel te kunnen geven aan de studie en het verzamelwerk, waarnaar gansch zijn ziel uitgaat.

„De Colckhof” bij Heino.

F. K. VAN DEDEM.

Verslag der Wetenschappelijke Vergadering,

gehouden in het Laboratorium voor Gezondheidsleer te Amsterdam,
op Zaterdag 3 November 1923.

Aanwezig zijn de leden: Dr. J. BÜTTIKOFER, Voorzitter; Dr. L. F. DE BEAUFORT, Secretaris; A. A. VAN PELT LECHNER, Dr. JAC. P. THIJSSSE, W. VAN HARENCARPEL, P. L. STEENHUIZEN, C. J. EYMA, J. H. VAN MEURS, J. DRIJVER, A. A. TJJITES, ADR. OOMEN, J. VERWEY, Dr. J. A. BIERENS DE HAAN, D. RIJNDERS, F. K. BARON VAN DEDEM en Mej. M. J. BUYSMAN en als gasten: Mej. VAN BENTHEM JUTTING, de Heer J. J. BRUGMANS, ambtenaar aan het Bureau voor de Statistiek der Gemeente Amsterdam en de Heer ENGEL.

Bericht van verhindering is ingekomen van de Heeren Prof. Dr. E. D. VAN OORT, J. H. JURRIAANSE, de Heer en Mevr. WIGMAN-HUPKES, de Heeren Mr. W. J. VOGEL, W. H. DE BEAUFORT, P. W. VAN DER BURG, Dr. C. KERBERT en A. BURDET.

De Voorzitter opent de vergadering en geeft het woord aan den Heer G. WOLDA.

De voordracht van den Heer WOLDA werd onderbroken door een pauze, waarin de lunch in „Artis” gebruikt werd. Na de pauze werden eenige fraaie vogelfilms van den Heer BURDET vertoond, waarbij de Heer THIJSSSE een inleidend woord sprak. Daarop zette de Heer WOLDA zijn voordracht voort, waarvan hier een kort résumé volgt:

Geboorteverstrijpselen in Nederland en in Amsterdam en legverstrijpselen bij Witte Leghorns.

De lijnen, die het jaarlijksch verloop der geboorten aangeven, vertoonen een meer continu verloop als men alle maandgetallen herleidt tot die van 31 dagen, of wat op hetzelfde neerkomt, als men het dag-gemiddelde berekent.

Tot nog toe werd deze correctie verwaarloosd en dan geven de lijnen niet veel anders dan twee toppen, een groote in Februari, een kleinere in September, welke toppen werden toegeschreven

aan het groot aantal huwelijken in Mei en November. Tegen deze meening zijn o. a. de volgende bezwaren aan te voeren:

- 1°. Beide toppen zouden op een ongelijke incubatie wijzen, nl. op een van 9 en een van 10 maanden.
- 2°. De geboortelijnen in Egypte vertoonen de toppen evenzeer als die van Amsterdam of Nederland.
- 3°. De lijnen der onwettige geboorten vertoonen ze ook, alleen enkele dagen later.
- 4°. Het aantal huwelijken vertoont in Amsterdam al gedurende meer dan een eeuw een zuiver periodieke drie-maandelijksche beweging, waarvan de top in Mei het hoogst is; die van Augustus is lager; vervolgens komt die van November en ten slotte de laatste in Februari. Indien dus de huwelijken van Mei en November een geboortetop veroorzaken, zouden die van Augustus evenzeer een duidelijken top moeten aanwijzen en daarvan is geen spoor aanwezig.
- 5°. De verschillende provincies hebben een zeer ongelijke verdeling der huwelijken. In Friesland wordt 45% van alle huwelijken in Mei gesloten. In Limburg slechts 15% en wegens godsdienstige gebruiken geschiedt het daar in April.

Niettemin vertoonen alle provincies van ons land hetzelfde geboorteverloop. Het geeft twee gelijkvormige bewegingen, één van 7 maanden en één van 5 maanden, met toppen in Februari en in September. De toppen worden overal bereikt door stijgingen gedurende twee maanden, waarvan die der eerste maand gering, die der tweede maand krachtig is. In de daling na elken top komen nog kleinere twee-maandelijksche verheffingen voor. Het gevolg is dat de toppen op afstanden liggen van 3, 2, 2; 3 en 2 maanden.

Het gemiddelde van alle provincies geeft een bijzonder regelmatig geboorteverloop: minimaal 7,8% en maximaal 9,8% per maand; zoowel na de zomer- als winterperiode keert het verloop op 7,8% terug.

De afstand der beide toppen bedraagt dus 7 maanden, waaruit we afleiden, dat zeer vaak tusschen twee opvolgende geboorten een afstand van 19 maanden ligt. In de eerste 10 maanden daarvan is dus de conceptiekans geringer dan normaal.

De grootere conceptiekans in Mei kan men als een klimatologisch verschijnsel beschouwen, de winterconceptiekans dus als een secundair verschijnsel daarvan. De kleine twee-maandelijksche stijgingen zijn nog niet in eenig verband te leggen.

Van belang is nog op te merken, dat de maanden van de minimale geboorten tevens die van de maximale levenlooze geboorten zijn.

Bij jonge en oude moeders is het geboorteverloop merkbaar verschillend en wel zoodanig, dat verschillende verschijnselen, die bij de geboorten uit jonge moeders optreden, bij die uit oudere moeders zijn terug te vinden. Bij de 25—29-jarige moeders liggen ze het meest gelijkmatig over het geheele jaar verdeeld; bij jongere en oudere moeders trekken ze zich meer op de besproken toppen terug. Er zit in het geheel een opvallende symmetrie.

Hetzelfde verschijnsel kan worden geconstateerd bij een zelfde toom Witte Leghorns, die gedurende 4 jaren te Beekbergen aan het Station voor Pluimveeteelt zijn gecontroleerd. Gedurende het eerste en vierde legjaar trekt de maximale eierproductie zich op twee punten samen, nl. April en Juli, met een duidelijke inzinking daartusschen. In het tweede en derde legjaar is die inzinking nagenoeg verdwenen. De beide toppen wijzen dus terug naar de vroegere legperioden, de inzinking daartusschen op de rustperiode, waarin de vogel in zijn wilden staat broedde en zijn uitgekomen jongen verzorgde. Alleen de kip van het tweede en derde legjaar vertoont de eigenschappen, die de cultuur haar heeft opgelegd ten volle of nagenoeg ten volle. De legwedstrijden vertoonen die inzinking tot nog toe altijd, wat vanzelf spreekt. Bij slechte in- of uitwendige omstandigheden treden de oude leggewoonten weer naar voren.

Overeenkomst tusschen legverschijnselen bij Witte Leghorns en die bij wilde vogels.

Bij de Koolmees (*Parus major*) is het zelfde te constateeren. In de periode tusschen de beide legsels is het fysiek van den vogel ingesteld op broeden en voeden. Treedt echter legselverstoring in, dan kan het lichaam ook anders functioneeren, nl. op nieuw eieren leggen, maar het aantal is merkbaar kleiner dan dat van eerste of tweede legsel.

Het Gekraagde Roodstaartje (*Phoenicurus phoenicurus*) verkeert in een overgangstoestand tusschen het voortbrengen van één of twee legsels. Er zijn individueele verschillen, nl. vogels die slechts één keer broeden; vogels die naast een groot nog een klein legsel produceeren en vogels die twee kleine voortbrengen. De groote

legsels trekken zich in ons geheele land op een zeer korte periode van slechts 11 dagen terug. De kleine legsels liggen verspreid over een periode van ongeveer 70 dagen. In wezen zijn dit dezelfde verschijnselen als bij de geboorten zijn geconstateerd. Men kan spreken van meer of minder geacclimatiseerde individuen, al naarmate hun verjonging zich op een bepaalde (gunstige?) periode terugtrekt, dan wel zich meer gelijkmatig verspreidt. In het eerste geval zijn de legsels groot en dus het verjongingsproces heftig; in het tweede geval zijn ze klein en dus het proces meer genivelleerd. De levenskansen worden daardoor groter. Bekijkt men het verjongingsproces van de verschillende soorten van het geslacht *Parus*, dan blijken de soortverschillen daarin geen andere te zijn dan de individueele verschillen. Men kan spreken van meer of minder geacclimatiseerde soorten. En aangezien we bij individuen zoowel acclimatiseering als declimatiseering hebben geconstateerd¹⁾, staan we voor de vraag of ook in de soorten òf acclimatiseering òf declimatiseering bestaat. En hoe die twee richtingen van elkaar te onderscheiden zullen zijn.

Nadat spreker enkele vragen en opmerkingen had beantwoord, werd de vergadering door den Voorzitter gesloten, met een hartelijk woord van dank aan den Heer WOLDA voor diens in meerdere opzichten zoo belangrijke voordracht en aan den Heer THJSSE voor diens toelichtingen bij de films, met verzoek aan den Heer BURDET de erkentelijkheid van alle ter vergadering opgekomen leden te betuigen voor het groote genot, dat de beschouwing der interessante tafreelen uit het Vogellevens hun verschaft heeft.

---

1) De grafieken, behoorende bij deze studie, verschijnen in het December-nummer van „Genetica”.

Boekbespreking.

ROBERT LAUTERBORN. Die räumliche Anordnung der Vogeleier im Nest Mit 15 Abbildungen auf 8 Tafeln. Hofbuchdruckerei AUGUST LAUTERBORN. Ludwigshafen am Rhein, 1923.

Welk een veelomvattend studieveld de ornithologie biedt, blijkt weer eens uit het verschijnen van bovengenoemd boekje dat, naar de schrijver in de voorrede mededeelt, een onderwerp behandelt waaraan, voor zoover hem bekend, nog weinig aandacht is geschonken.

Hierop maakt de zeer opvallende groepeerings van het 4-legsel van Kievieten enz. zeer zeker eene uitzondering.

De afbeeldingen, welke de stellingen van den schrijver moeten aantonen en verduidelijken, zijn meerendeels ontleend aan MEERWARTH und SOFFEL: „Lebensbilder aus der Tierwelt. Vögel“.

Het waarnemen van vele legsels in de vrije natuur heeft den auteur tot de volgende overtuiging geleid: „Das Gelege in der Nestmulde auf kleinstmöglichem Raume zusammengeschlossen, ist unabhängig von der jeweiligen Eizahl symmetrisch zu einer Achse angeordnet, die der Längsachse des brütenden Vogels entspricht“.

Hieruit zou dus naar mijne meening volgen dat de vogel in hoogstens twee standen op het nest kan zitten; legsels met vier straalvormig geplaatste eieren dienen hiervan echter uitgezonderd te worden, daar deze meer dan eene symmetrieas hebben; wel is er sprake van bilaterale symmetrie als het vierde ei dwars ligt.

Volgens den schrijver is de bilaterale symmetrie het duidelijkst bij groote legsels; het moet gezegd worden dat eenige der afbeeldingen dit treffend aantonen.

Slechts uit één afbeelding blijkt dat de lengteas van den vogel samenvalt met de symmetrieas van het legsel.

Om het samenvallen der beide assen aan te toonen is dus noodig het nest met voltallig legsel met- en zonder den broedenden vogel te fotografeeren.

Zeer juist merkt de auteur op dat in de nestholte bij groepeerings van randeieren om binnen gelegen eieren meer randeieren kunnen plaats vinden, indien zij scheef of zelfs loodrecht volgens hun lengteas

worden geplaatst; dit is mij bij Eenden² en Meerkoeten-legsels reeds meermalen opgevallen.

Legsels van meer dan tien eieren zijn niet onderzocht; in verband hiermede meen ik de aandacht te mogen vestigen op twee foto's van VIJVERBERG in „Buiten” 1911, beide van nesten met 12 eieren; bij dat van de Meerkoet springt de symmetrieas onmiddellijk in het oog, bij dat van de Wilde Eend is die as met eenigen goeden wil ook wel te vinden. 't Is natuurlijk mogelijk, zooals ook in het besproken werkje wordt opgemerkt, dat de verschrikt van het nest vliegende vogel eenige verschikking van het legsel teweeg brengt.

Na bepaalde groepeerings van de eieren van 2- tot 10-legsels te hebben besproken, gaat de auteur over tot het verklaren van de biologische beteekenis en het ontstaan der symmetrie.

„Eine bilateral-symmetrische Lagerung der Eier unter dem „bilateral-symmetrisch gebauten Körper des brütenden Vogels ver- „teilt dieselben bequem und gleichhälftig und sichert so auch eine „möglichst gleichförmige Zufuhr der Brutwärme auch nach den „Seiten des Geleges”.

Dit zal wel niemand tegenspreken. Voorts wordt even aangeroerd het waargenomen feit dat enkele vogels, o. a. de Kluit, zijn eieren gedurende de broedperiode verschikt, doch volgens LAUTERBORN zou het nog niet vaststaan of hier werkelijk sprake is van verplaatsen of slechts omkeeren der eieren.

Zooals terecht wordt opgemerkt zijn verdere waarnemingen ook op dit punt gewenscht.

Het ontstaan der symmetrie is volgens den schrijver een logisch gevolg van het leggen van eivormige lichamen in een concaaf vlak, een zuiver mechanisch vaststaande evenwichtstoestand. Als proef wordt aanbevolen een hoed met eivormige lichamen te vullen.

Ten slotte wordt nog medegedeeld dat het mogelijk moet zijn langs mathematischen weg te berekenen welke ligging een bepaald aantal eieren in eene nestholte moet aannemen om het kleinst mogelijke oppervlak in te nemen.

Zonder twijfel wekt het werkje op tot verdere waarnemingen en studie.

October 1923.

PELLINKHOF.

Dr. P. G. BUEKERS, Onze Vogels. Tweede druk, met 50 gekleurde platen. Zutphen, W. J. THIEME & Cie, z. j.

Het spijt mij te moeten constateeren, dat een vergelijking van den nieuwen, in 1922 of begin 1923¹⁾ verschenen druk van dit boek met den eersten van 1902, niet in het voordeel van de laatste uitgave uitvalt. Het in 1902 verschenen werk toch, eigenlijk een eenigszins uitgebreide Nederlandsche bewerking van FRIDERICH'S „Naturgeschichte der Deutschen Vögel" was een van goede platen voorzien boek, waarin de Hollandsche litteratuur tot en met 1901 degelijk verwerkt was. De beschrijving der vogels, hunne verspreiding, biologie enz. was in het algemeen in overeenstemming met de ornithologie van dien tijd.

Geenszins geldt dit voor dezen tweeden druk, die vrijwel gelijk gebleven is aan den eersten; slechts enkele nieuwe gegevens, zooals sommige voor ons land nieuwe soorten en nieuwe broedvogels, zijn tusschen den ouden tekst opgenomen. Hierdoor komt het, dat de geciteerde litteratuur voor het allergrootste gedeelte betrekking heeft op het tijdperk vóór 1901; ja zelfs worden veelal totaal verouderde werken van tusschen 1850 en 1880 genoemd. Hieraan ook is het te wijten, dat van vele zeldzame soorten de waarnemingen gedaan vóór 1901 bijna alle, die van lateren datum slechts sporadisch vermeld worden. Deze groote onvolledigheid treedt eigenlijk overal aan den dag en wel speciaal bij die soorten, die vroeger zeldzaam, tegenwoordig algemeen of omgekeerd, vroeger meer verbreid, thans zeldzaam zijn. Om eenige voorbeelden te noemen: de Groote Lijster is tegenwoordig een algemeene broedvogel; dat de Snor „aan de Maas en bij Kralingen broedend aangetroffen" werd, is al heel lang geleden, dat deze soort veel voorkomt bij de Plassen beoosten de Vecht wordt niet vermeld; Zanglijsters nestelen niet „zooveel mogelijk in eenzame streken", doch komen talrijk midden in alle steden voor; Bergleeuwerikken zijn 's winters overal aan ons strand te vinden, de opgegeven data daarom overbodig; van de recente sterke toename van den Grooten Gelen Kwikstaart (als winter- en als broedvogel) wordt niets vermeld; de Kleine Boschduif is niet zeldzaam; de Wespendif is dit thans wel; in de Horstermeer zijn al lang niet meer „vele nesten van de Lepelaar aanwezig"; de Kraanvogels bezoeken het Oosten van ons land op den trek nog steeds in groote scharen; enz. enz.

---

1) Het voorbericht werd in 1922 geschreven.

Ik heb mij na lezing van den tweeden druk vele malen afgevraagd, voor wien dit boek eigenlijk bestemd is? Voor den beginner, voor den liefhebber, die van een waargenomen vogel den naam wil weten, is dit werk veel te uitvoerig. Aan de lijst van synoniemen in het begin van de beschrijving van iedere soort, aan de beschrijving zelf, zal hij weinig hebben. „Field-characters”, zoo buitengewoon goed beschreven in het werkelijk zeer praktische „Practical Handbook of British Birds” zoekt men er tevergeefs in.

Voor den liefhebber komt het in de eerste plaats op de platen aan. En deze waren juist een sieraad van den eersten druk. Met hoeveel succes heb ik vroeger zelf de platen van dit boek bestudeerd om den naam van een nog niet waargenomen vogel te vinden! Zooals uit het voorbericht blijkt, waren echter deze platen niet meer te verkrijgen en daarom bevat dit boek nu een reeks geheel andere platen, die in vele opzichten aan de oude minderwaardig zijn. Wel is de houding van enkele vogels natuurlijker dan op de platen van den eersten druk (ik noem hier b.v. de afbeeldingen der Futen en Duikers), doch de kleuren zijn lang niet zoo levendig. Het jeugdkleed of het kleed der wijfjes zijn zoo goed als nergens afgebeeld! Van de verschillende Eendsoorten, waarvan de wijfjes zoo moeilijk herkenbaar zijn, vertoonen de platen uitsluitend woorden. Welk een grooten last moet dit den jongen ornitholoog geven. Ook de onderlinge grootte van vele moeilijk uit elkaar te houden soorten is dikwijls op de platen volkomen uit het oog verloren. Zoo is b.v. op plaat 7 de afbeelding van den Boschrietzanger grooter dan van den Grooten Karekiet! Behalve talrijke drukfouten in de plaatverklaringen komen hierin ook ernstige fouten en vergissingen voor. En bovendien klopt op vele plaatsen de tekst niet met de platen.

Eenige voorbeelden: Plaat 6, fig. 3 is een Zwartkop, (*Sylvia atricapilla*), fig. 5 een Zwartkopgrasmusch. In dit laatste geval schijnt bedoeld te zijn de niet inlandsche *Sylvia melanocephala*, doch in de plaatverklaringen worden geen wetenschappelijke namen en in den tekst geen nadere uitleg gegeven. Plaat 9, fig. 1 is een Rouwmees, doch dat hieronder *Parus lugubris* verstaan wordt, blijkt nergens. Op plaat 15 heet fig. 3 een Sneeuwgorz (is *Melanocorypha yellowi*), de Zwarte Leeuwerik; de Sneeuwgorz wordt op plaat 16, fig. 3 gevonden, fig. 4 een Boomleeuwerik (is een Bergleeuwerik), fig. 5 is *Melanocorypha calandra*, de Calandra Leeuwerik, doch wordt Grauwe Gors genoemd. Deze laatste vindt men echter op plaat 16

onder fig. 7 en hier met goed onderschrift. Op plaat 28 is fig. 2 een ♂ Sperwer (niet een Slechtvalk), fig. 3 een ♀ Sperwer (niet een ♂), fig. 4 een Wespendif (niet een ♀ Sperwer). De Slechtvalk wordt op plaat 29 onder den naam Smelleken afgebeeld! Vele op de platen afgebeelde vogels worden in den tekst in het geheel niet genoemd!

Ook den meer gevorderden ornitholoog zal dit boek niet bevallen, in hoofdzaak wel, omdat het zeer onvoldoende bijgewerkt, onvolledig is en vol fouten zit. Uit alles blijkt, dat de bewerker niet of zeer weinig kennis heeft genomen van de goede binnen- en buitenlandsche standaardwerken, die in de laatste tien, vijftien jaar zijn verschenen. Hieraan zijn ook de vele onvolledigheden in de beschrijving der geographische verspreiding der soorten te wijten.

Ook het algemeene deel, dat aan het systematische voorafgaat, is grootendeels geheel gelijk aan dat van den eersten druk. Zelfs germanismen als blinddarm, dundarm, daadzaken zijn blijven staan. In dit deel zijn enkele nieuwe tekstfiguren, echter zonder bronvermelding, opgenomen.

Sommige beweringen, die eigenlijk al in 1902 niet meer houdbaar waren, worden nog steeds vermeld. Zoo wordt op pag. XV als „zeker vastgesteld feit” GÄTKE's foutieve meening, dat het Roodgesterde Blauwborstje in één nacht van Afrika naar Helgoland zou vliegen, nog steeds verkondigd!

Het trek-vraagstuk wordt op eenigszins andere wijze behandeld als in de oude uitgave. Toch steunt de bewerker hier nog voornamelijk op de oude meeningen van PALMÈN en GÄTKE. De vele nieuwere waarnemingen van VON LUCANUS, EAGLE CLARKE of WEIGOLD b.v. worden niet genoemd. Slechts de wijze, waarop THIENEMANN werkt (ringonderzoek) wordt vermeld. De trek der Midden-Europeesche Ooievaars via Konstantinopel, het overwinteren van Europeesche Ooievaars en Boerenzwaluwen in Zuid-Afrika, van Hollandsche Groote Sterns in Portugeesch Z. W. Afrika, het voorkomen van Kokmeeuwen in Mexico, feiten, die alle door het moderne ringonderzoek (waarom niet vermeld, dat dit hier te lande ook gedaan wordt?) bekend geworden zijn, mogen tegenwoordig niet meer onvermeld gelaten worden.

Het systematische gedeelte is door het opnemen van een aantal lijsten ter bepaling der orden, families, geslachten en soorten verbeterd. Ook de beschrijving der soortkenmerken is, evenals in den eersten druk, over het algemeen goed. Ik heb reeds gezegd, dat

hetgeen over de verschillende soorten gezegd wordt niet volledig is; wat door SNOUCKAERT in 1908 in zijn Avifauna Neerlandica vermeld wordt, is nog grootendeels ingevoegd, van dat wat hierna bekend geworden is, zeer weinig.

De sedert 1901 nieuw voor onze fauna bekend geworden soorten worden grootendeels kort behandeld. Van de in Nederland waargenomen vogels mis ik echter de Witkopgors, de Alpenkauw, *Bartramia longicauda* en de Ivoormeeuw. *Saxicola stapazina* fungeert nog steeds onder de inlandsche vogels. Zeer vreemd doet het aan onder de Meezen slechts één soort Zwartkopmees aan te treffen. Wel wordt in den tekst gezegd, dat SNOUCKAERT 3 soorten (moet zijn twee soorten en een subspecies) vermeldt, doch hiermede wordt volstaan. De biologische verschillen, die er tusschen beide soorten bestaan, schijnt de bewerker niet te kennen, althans niet de moeite waard te achten te vermelden. Ook is de inheemsche Boomkruiper *Certhia brachydactyla* en niet *C. familiaris*.

Ten slotte nog iets over de nomenclatuur. In dit boek wordt het binaire stelsel gevolgd. Mij goed, maar waarom dan wel uitzonderingen gemaakt voor Blauwborst, Barmsijs, Goudvink, Kwikstaart-soorten, Staartmees, *Charadrius dominicus*, Bonte Strandlooper, enkele Ganzen en niet voor vele anderen? Of worden zulke „verscheidenheden”, zooals de bewerker hen noemt, alleen vermeld, omdat zij vrij gemakkelijk van de hoofdsoort onderscheiden kunnen worden?

Jammer is het ook, dat in de lijsten van synonymen geen der nieuwere buitenlandsche werken geciteerd wordt. De oudere werken, waarvan dit wel het geval is, zouden daarentegen best gemist kunnen worden.

Dat er in dit boek ook goede dingen gevonden worden, spreekt van zelf. Dat weet ieder, die den eersten druk kent. Uit alles echter blijkt, dat deze druk bewerkt is door iemand, die in het geheel niet meer van de algemeene ornithologie en van die van Nederland in het bijzonder op de hoogte is. Een boek als dit had „bij” moeten zijn en dat is het in geen deele.

December 1923.

Dr. G. J. VAN OORDT.

Alphabetisch Register

van

Wetenschappelijke Vogelnamen,

voorkomende in „Ardea”, jrg. XII.

A.

Acanthis 30.
 Aegialites 10.
 aegyptiacus (Chenalopex) 73.
 Agelaeus 55.
 Alauda 39.
 Alaudidae 48.
 alba (Motacilla) 68.
 albicilla (Haliaëtus) 29.
 albifrons (Anser) 3.
 albus (Eudocimus) 57.
 Alca 31.
 Alcedo 28.
 alexandrinus (Aegialites) 10.
 aluco (Syrnium) 29, 72.
 americana (Mareca) 1, 70.
 Anas 9, 70, 80.
 Anser 3, 26, 30.
 anser (Anser) 3.
 Anseriformes 45.
 Antillarum (Sterna) 58.
 Aphelocoma 58.
 apivorus (Pernis) 5.
 Apus 40.
 apus (Apus) 40.
 aquaticus (Calamodus) 7.
 Aquila 5.
 arcticus (Colymbus) 2.
 Ardea 8, 58.
 argentatus (Larus) 11, 44.
 arvensis (Alauda) 39.
 Astur 70.
 atra (Fulica) 80.
 atricapilla (Muscicapa atricapilla) 20, 74.

atricapilla (Sylvia) 82.
 aura (Cathartes) 58.
 auratus (Colaptes) 55.
 avosetta (Recurvirostra) 80.
 Aythia 42.

B.

baltimore (Icterus) 54.
 Bartramia 84.
 bassana (Sula) 3, 39.
 borealis (Somateria mollissima) 27.
 boarula (Motacilla) 68.
 boschas (Anas) 9, 80.
 Botaurus 3, 49, 70.
 brachydactyla (Certhia) 84.
 brachyrhynchus (Anser) 26.
 Branta 4, 26, 42, 72.

C.

Calamodus 7.
 calandra (Melanocorypha) 82.
 californianus (Sarcorhamphus) 56.
 canorus (Cuculus) 28, 70.
 cantiana (Sterna) 13.
 Cardinalis 56, 58.
 cardinalis (Cardinalis) 56, 58.
 Carduelis 40.
 carolinensis (Galeoscoptes) 54.
 Cathartes 58.
 Cephus 30.
 Cerchneis 10.
 Certhia 84.
 Certhiidae 48.
 Ceryle 55.

Charadrius 5, 84.
 Chenalopex 73.
 chrysaetos (Aquila) 5.
 Cinclidae 48.
 Cinclus 20.
 cinclus subsp. (Cinclus) 20.
 cinerea (Ardea) 8.
 Circus 4, 9.
 ciris (Cyanospiza) 57.
 Clangula 4.
 Clivicola 56.
 Coccythraustes 30.
 coccythraustes (Coccythraustes) 30.
 coerulea (Ardea) 58.
 Colaptes 55.
 colchicus (Phasianus) 36.
 Colinus 58.
 collaris (Colaeus monedula) 32.
 Coloëus 15, 32.
 Colymbus 2, 31, 40.
 Coracias 72.
 corax (Corvus) 68.
 cornix (Corvus) 7.
 corone (Corvus) 7.
 Corvidae 48.
 Corvus 7, 68
 Crex 5.
 crex (Crex) 5.
 Cuculus 28, 70.
 cyanea (Aphelocoma) 58.
 Cyanecula 72.
 cyaneus (Circus) 4.
 Cyanospiza 57.
 Cygnus 44.
 cygnus (Cygnus) 44.

D.

Dendrocopus 72.
 domesticus (Anser) 30.
 domesticus (Passer) 16, 42, 68.
 dominicus (Charadrius) 84.
 Dryocopus 20, 68.

E.

Emberiza 68.
 eops (Upupa) 7, 72.
 erythrocephalus (Melanerpes) 56.
 erythrorhynca (Pocillonetta) 43.

Eudocimus 57.
 excubitor (Lanius) 72.

F.

falcata (Anas) 70.
 falcinellus (Plegadis) 3.
 familiaris (Certhia) 84.
 ferina (Aythia) 42.
 flammea (Acanthis flammea) 30.
 flammea (Strix) 14, 47.
 flavirostris (Nettion) 43.
 fluviatilis (Sterna) 13.
 Fringilla 41.
 Fulica 80.
 fulcarius (Phalaropus) 6.
 Fulmarus 32, 72.
 fulvus (Gyps) 4, 20, 29.
 fuscescens (Turdus) 54.

G.

Galeoscoptes 54.
 Gallus 34.
 Garrulus 15.
 garrulus (Coracias) 72.
 gentilis (Astur) 70.
 gigantea (Leguatia) 25.
 glacialis (Fulmarus) 32, 72.
 glandarius (Garrulus) 15.
 glareola (Totanus) 72.
 graculus (Phalacrocorax) 3, 72.
 Grus 41, 68.
 grus (Grus) 41, 68.
 grylle (Cepphus) 30.
 Gyps 4, 20, 29.

H.

Haematopus 10, 29.
 Haliaëtus 29.
 haliaëtus (Pandion) 72.
 hiemalis (Clangula) 4.
 Himantopus 5.
 bimantopus (Himantopus) 5.
 Hirundo 39.
 hirundo (Sterna) 40.
 hortulana (Emberiza) 68.
 Hydrochelidon 40.
 hypoleuca (Tringa) 39.
 hypoleucos (Tringoides) 6, 42.

I.

Icterus 54.
 immer (Colymbus) 2.
 inauris (Gallus) 34.
 ispida (Alcedo) 28.

J.

Jourdaini (Phalaropus fulicarius) 27.

L.

Lanius 72.
 Larus 6, 11, 12, 44.
 Leguatia 25.
 Lestris 72.
 leucopsis (Branta) 4, 26, 72.
 leucocyana (Cyanecula suecica) 72.
 leucorodia (Platalea) 29.
 leucorrhoea (Oenanthe oenanthe) 39.
 longicauda (Bartramia) 84.
 lugubris (Motacilla alba) 20.
 lugubris (Parus) 82.

M.

macroura (Zenaidura) 57.
 major (Parus) 15, 77.
 Mareca 1, 4, 9, 42, 70.
 martius (Dryocopus martius) 20, 68.
 martius (Picus) 72.
 medius (Dendrocopus) 72.
 Melanerpes 56.
 melanocephala (Sylvia) 82.
 Melanocorypha 82.
 melodia (Melospiza) 54.
 Melospiza 54.
 merula (Turdus) 14.
 migratorius (Turdus) 53.
 Mimus 57.
 minuta (Sterna) 14.
 minutus (Larus) 6.
 monedula (Coloeus) 15, 32.
 montanus (Passer) 40, 42.
 montifringilla (Fringilla) 41.
 morinellus (Charadrius) 5.
 Motacilla 20, 68.
 Muscicapa 20, 74.
 Muscipidae 48.
 musicus (Turdus) 14.

N.

Netta 4.
 Nettion 43.
 nigra (Hydrochelidon) 40.
 nigra (Oidemia) 39.
 nigricollis (Podiceps) 2.
 nivalis (Passerina) 29.
 Numenius 6, 42.
 Nyctea 7.
 nyctea (Nyctea) 7.
 nyroca (Aythya) 42.

O.

Oidemia 39.
 ostralegus (Haematopus) 10, 29.
 Otis 5, 42.

P.

Pandion 72.
 parasiticus (Lestris) 72.
 Paridae 48.
 Parus 15, 77, 78, 82.
 Passer 16, 40, 42, 68.
 Pavoncella 68.
 penelope (Mareca) 4, 9, 42.
 Passerina 29.
 Perdix 5.
 perdix (Perdix) 5.
 Pernis 5.
 Phalacrocorax 3, 20, 72.
 Phalaropus 6, 27.
 Phasianus 36.
 phoeniceus (Agelaeus) 55.
 Phoenicurus 77.
 phoenicurus (Phoenicurus) 77.
 Picus 72.
 pilaris (Turdus) 7, 42.
 Platalea 29.
 Plegadis 3.
 Podiceps 2, 31.
 Poecilonetta 43.
 polyglottus (Mimus) 57.
 pomarinus (Lestris) 72.
 Puffinus 2.
 puffinus (Puffinus) 2.
 pugnax (Pavoncella) 68.
 pygargus (Circus) 9.

Q.

Quiscalus 53.
 quiscalus (Quiscalus) 53.

R.

Recurvirostra 80.
 ridibundus (Larus) 12.
 riparia (Clivicola) 56.
 ruficollis (Ardea tricolor) 58.
 ruficollis (Branta) 4, 42.
 rufina (Netta) 4.
 rustica (Hirundo) 39.
 rusticola (Scolopax) 6, 42.
 ruticilla (Setophaga) 55.

S.

sandvisensis (Sterna) 40.
 Sarcorhamphus 56.
 Saxicola 84.
 Scolopax 6, 42.
 Setophaga 55.
 Sittidae 48.
 skua (Stercorarius) 6, 42.
 Somateria 27.
 spinus (Carduelis) 40.
 stapazina (Saxicola) 84.
 stellaris (Botaurus) 3, 49, 70.
 Stercorarius 6, 42.
 Sterna 13, 40, 58.
 Strix 14, 47.
 Sturnus 16.
 subarquata (Tringa) 6.
 subcormoranus (Phalacrocorax carbo) 20.
 Sula 3, 39.
 Surnia 7, 42.

Sylvia 82.
 Syrniun 29, 72.

T.

Tadorna 29, 44.
 tadorna (Tadorna) 29, 44.
 tadornoides (Tadorna) 44.
 tarda (Otis) 5, 42.
 tenuirostris (Numenius) 6, 42.
 tinnunculus (Cerceris) 10.
 torda (Alca) 31.
 torquata (Ceryle) 55.
 Totanus 72.
 Tringa 6, 39.
 Tringoides 6, 42.
 Troglodytidae 48.
 troille (Uria) 31, 39, 41.
 Turdus 7, 14, 42, 53, 54, 74.

U.

ulula (Surnia) 7, 42.
 Upupa 7, 72.
 Uria 31, 39, 41.

V.

Vanellus 10, 42, 44, 79.
 vanellus (Vanellus) 10, 42, 44, 79.
 virginianus (Colinus) 58.
 viscivorus (Turdus) 74.
 vulgaris (Sturnus) 16.

Y.

yeltoniensis (Melanocorypha) 82.

Z.

Zenaidura 57.

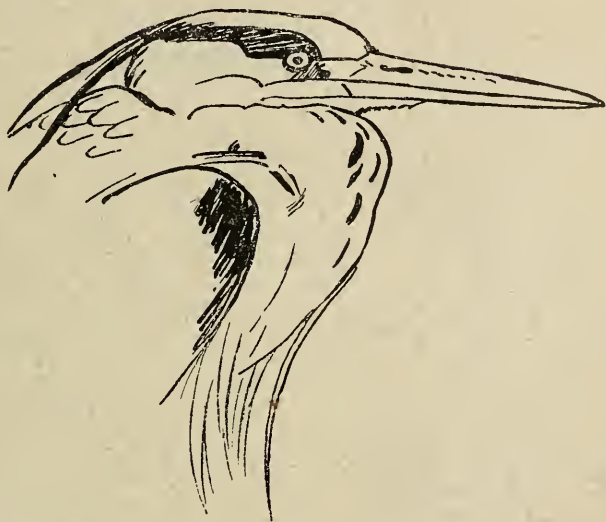
ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Prof. Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang XII, aflevering 1.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN E. J. BRILL, LEIDEN
1923.

INHOUD.

Ornithologische waarnemingen in Nederland, medegedeeld door Prof. Dr. E. D. VAN OORT	1
Resultaten van het ringonderzoek van het Rijks Museum te Leiden (XIV), door Prof. Dr. E. D. VAN OORT.	8
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Hilversum op 27 Mei 1922 . . .	17
Verslag der Zomerexcursie naar „Gooilust”, gehouden op 28 Mei 1922. . .	22
Voyage et Aventures de François Legnat, door Prof. Dr. A. E. H. SWAEN . .	25
Boekbespreking, door Dr. G. J. VAN OORDT.	26
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Rotterdam op 3 December 1922.	28
De rui van <i>Uria troille</i> (L.) door JAN VERWEY	31
Varia oologica door A. A. VAN PELT LECHNER	34
Trekwaarnemingen op het lichtschip „Schouwenbank” van 16 tot 28 Mei 1923 door G. TRAAENBERG.	37
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Leiden op 30 Maart 1923	41
Korte Mededeelingen	43
Bladvulling.	45
Opgave van enkele ornithologische werken, in 1922 verschenen	46

De Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor den inhoud der bijdragen. *Red.*

ADVERTENTIES

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen 50 cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden 50).

TE KOOP een collectie
Zuid-Amerikaansche Vogels.

Te bevragen onder motto
„Ardea” B. Boekhandel en
Drukkerij v.h. E. J. BRILL,
te Leiden.

ARDEA

Tijdschrift

der

Nederlandsche Ornithologische Vereeniging

ONDER REDACTIE VAN:

Dr. L. F. DE BEAUFORT, A. A. VAN PELT LECHNER

EN

Prof. Dr. E. D. VAN OORT

Jaargang XII, aflevering 2.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN E. J. BRILL, LEIDEN

1923.

INHOUD.

Eenige waarnemingen over den Roerdomp (<i>Botaurus stellaris</i> L.) gedurende den broedtijd door C. G. B. TEN KATE (met Pl. I)	49
Een en ander over Noord-Amerikaansche Vogels door F. E. BLAAUW	53
Besitzt ein Vogel Einsicht in kausale Zusammenhänge? von A. F. J. PORTIELE	59
Verslag der Ledenvergadering, gehouden te Denekamp op 9 Juni 1923	66
Verslag der Zomerexcursie naar Denekamp en de Lutte op 9 en 10 Juni 1923	71
Verslag der Wetenschappelijke Vergadering, gehouden te Amsterdam op 3 November 1923	75
Boekbespreking	79

De Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor den inhoud der bijdragen.

Red.

ADVERTENTIES

(Deze ruimte is beschikbaar voor de leden tot het plaatsen van aankondigingen tegen **50** cent per $\frac{1}{8}$ pag. en per keer. Maximum aantal woorden **50**).

--	--

25-101032

AMNH LIBRARY

100099879